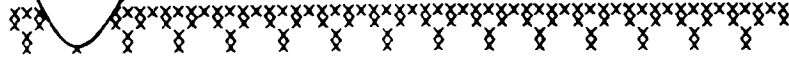

XX

ВАТРА

ISSN 1232-2776

„Ту мене мати породила,
солотким молоком кормила,
ту хочу жити, умирати,
де жили мій отець і мати”.

№ 1 (12), січень 1996 р. Видання Об'єднання лемків у Польщі, Горлиці

*Радісних Свят Різдва Христового,
Щасливого Нового Року 1996 і Йордану
Об'єднанню українців у Польщі,
Союзів українців Підляшшя,
вшитким Лемківським Організаціям світу,
нашим Членам, Читачам, Авторам,
Дописувачам, Кольпортерам
і вшитким лемківським Родинам
жичиме*

*Господньої Радости, Благодати,
доброго здоров'я, взаємної любови і мудрости
Христос Раждається!*

*Редакція «Ватри»,
Головна Управа
Об'єднання лемків у Польщі*

Іван Головачак

Знов прийшов Свят-Вечір

Ніби зоряну верету зодягли
на плечі
І степи широкі, і високі гори.
Нині ж бо прийшов на землю
нашу Святий Вечір
І приніс співучу радість на
простори.

☆

Посходились в домівки люди
веселенькі,
Щоб побути разом на святій
вечері.
І такі приходу Свят Різдвяних
вже раденькі...
Скоро-скоро колядники
відчинять двері.

☆

Блимають ялиночки
барвистими вогнями,
В житлах на столах горять
свічки біленькі
Смачно пахнуть традиційні
страви межі нами
І чарує сіно літом
золотеньким.

☆

Ось надворі чути вже співають
«Бог Предвічний»...
А в сусідів далі –
«Нова радість стала».
Обійма святковість все
живеньке на землиці –
Ніч Різдва Ісусу заколядувала.

☆

Не втихають співи. Досягають
Вифлеему
Люди мислями ідуть Христа
вітати.
Сніжна далечінь не створює
для них проблему,
Бо горять бажанням Дитинча
обняти.

З лівої сторони: з-к голови СРУС – Мілян Бобак, солтис села Новиця і член ГУ ОЛ – Роман Тилявський, Петро Пірух – член ОРСРУС у Свиднику, Степан Гладик – з-к голови ОЛ, Петро Васуля – член П. ГУ ОЛ, Володимир Мокляк – член ГУ ОЛ, Петро Чухта – член ГУ ОЛ, Петро Шафран – секретар ГУ ОЛ, Микола Деніс – член П. СРУС і голова Окружної Ради СРУС в Бардієві, Юрій Дацко – головний редактор «Веселки», Павло Богдан – голова СРУС, Павло Микита – з-к голови Окружної Ради СРУС у Свиднику, Іван Строкковський – артист театру ім. О. Духновича, Марія Грабовська – солістка ПУЛЬС-у, Петро Ярощак – член музичної групи ПУЛЬС-у

Співпраця Ради СРУС і ОЛ

Згідно з постановами з першої стрічі Ради Союзу русинів-українців Словаччини і Об'єднання лемків Польщі, що відбулася 13-го серпня цр. в Бехерові, 14 жовтня до Польщі приїхало керівництво СРУС, що б спіткатися з керівництвом ОЛ. Делегацію СРУС очолював її голова Павло Богдан.

Перша частина тої зустрічі відбулася біля пам'ятника Богдана Ігоря Антонича у його рідному селі Новиця.

На початку були тематичні виступи з-ка голови СРУС Міляна Бобака і з-ка голови ОЛ Стефана Гладика. Далше проходила артистична програма присвячена поетові Богдану Ігорю Антоничу.

Гості зі Словаччини привезли зі собою артистичну групу з Ансамблем пісні і танцю ПУЛЬС і Театру ім. О. Духновича з Пряшева. Прозвучали пісні в виконавню Марії Грабовської при акомпаніаменті акордеоніста Петра Ярощака. Вірші поета рецитував артист Іван Строкковський.

Стрічу присвячену пам'яті Б.І. Антоничу закінчено розмовами про поетичну творчість поета. Гості зі Словаччини зазізналися з місцями, де виростав молодий Антонич.

Будинок – давня грекокатолицька плебанія в Новиці, перед якою стоїть пам'ятник поета є ще в добром стані. Властність Уряду гміни Устя Руське (ще Горліцке). Зродилася думка, щоб в ній зорганізувати кімнату пам'яток Богдана Ігоря Антонича. Керівництво СРУС задекларувало передати більше експонатів до хати пам'яток Б.І. Антоничу, якщо Об'єднання лемків у Польщі буде її організувати.

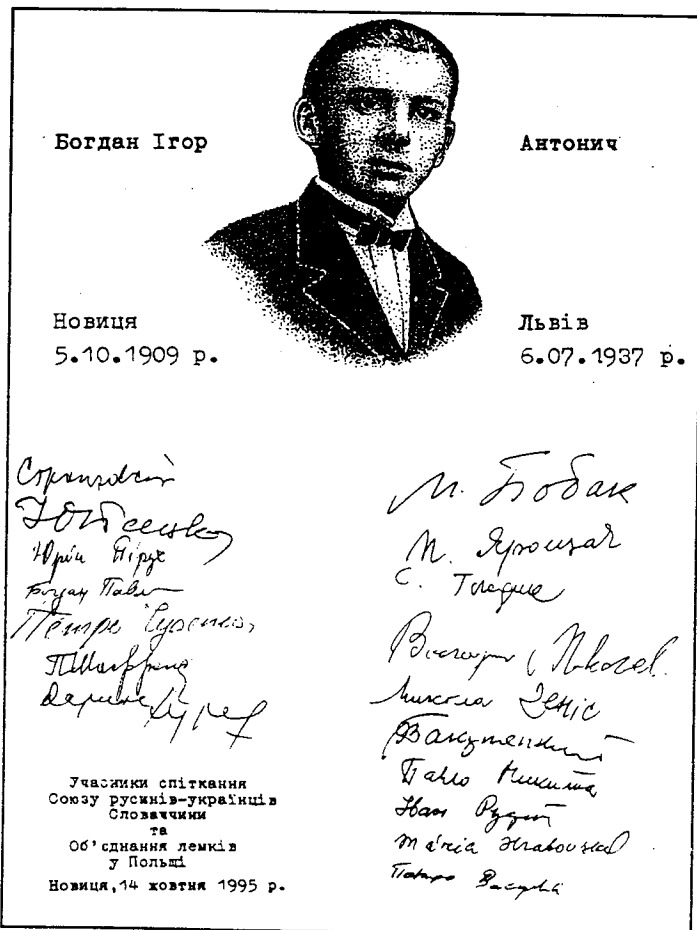
Друга частина спіткання СРУС і ОЛ відбулася в заїзді „ЯВОРИНА” в Конечній. Приготували угоду про співпрацю Союзу русинів-українців Словачької Республіки та Об'єднання лемків у Польщі.

Термін слідуєчого спіткання схвалили на 2-3 грудня 1995 р. у Бардієві в часі свята „Маковицька струна”. Тоді вже остаточно буде підписана згадана угода керівниками обох організацій.

Друга дружня стріча братніх організацій СРУС і ОЛ проходила в дуже сердечній атмосфері. Марія Турок – редакторка русинсько-українських передач Словацького радіа, все записувала на магнітофонну плівку для потреб українських передач в Пряшеві та історії дій Ради СРУС.

У цій зустрічі взяли участь зі сторони СРУС: Павло Богдан – голова Ради СРУ Словачької Республіки, Мілян Бобак його з-к, Микола Деніс – член Президії Ради СРУС, і голова Окружної Ради СРУС у Бардієві, Павло Микита – з-к голови Окружної Ради СРУС у Свиднику, Юрій Дацко – головний редактор дитячого журналу «Веселка», Петро Закутянський – член Окружної та Міської Ради СРУС у Свиднику, Іван Рудий – член Окружної Ради СРУС в Свиднику, Юрій Пірух – член Окружної Ради СРУС у Свиднику, Марія Грабовська – солістка з ПУЛЬС-у, Петро Ярощак – член музичної групи ПУЛЬС-у, Іван Строкковський – артист Театру ім. О. Духновича. Зі сторони ОЛ були присутні: Стефан Гладик – з-к голови ОЛ, Петро Шафран – секретар ГУ ОЛ, Петро Чухта – член Президії ГУ ОЛ і солтис села Ждиня та староста лемківських Ватр у Ждині, Петро Васуля – член Президії ГУ ОЛ, Володимир Мокляк – член ГУ ОЛ, Роман Тилявський – член ГУ ОЛ і солтис села Новиця, Іван Ксеніч – голова гуртка ОЛ в Конечній.

П. Шафран

Нині Рождество Божого Дитяти

*(співати на мелодію
«Бог ся раждає»)*

Нині Рождество Божого Дитяти,
Браття вкраїнці йдуть Го витати.

2. Тутки лемки співають,
Подоляки іграють,
Волиняк щось міркує
Бойко легко танцює
Полтавець плясає
Гуцул трембітає
Тра-ра, тра-ра, тра-ра-ра.

Чути довкола любі жарти, сміхи.
Ісус маленький в ручки б'є з утіхи.

2. Тутки лемки співають,
Подоляки іграють...

Ісусе милий, бався разом з нами
З Іваськами та й з Михаськами.

2. Тутки лемки співають,
Подоляки іграють...

*Наведено з пам'яті за текстом
з 30-х років (МК)*

Богдан Ігор Антонич

Коляда

Тешуть теслі з срібла сани,
Стелиться сніжиста путь.
На тих санях в синь незнану
Дитя Боже повезуть.

Тешуть теслі з срібла сани,
Сняться веснянії сни.
На тих санях Ясна Пані,
Очі наче у сарни.

Ходить сонце у крисані,
Спить слов'янськеє Дитя
Їдуть сани, плаче Пані,
Снігом стелиться життя.

Іван Головчак

Новорічне Віншування

Дід Мороз сьогодні Гість жаданий...
Всім приносить побажання.
Він і Вам приніс мої краєни,
Ось таке повиншування:

Дороженькі лемки і лемкині,
З Новим Роком Вас вітаю!
В світі, в краї, в милій Україні
Всім Вам радості бажаю.

Хай Вам завше сходять мило днини
Повні світла золотого
І здоров'ям повнять щохвилини
Для майбутнього стійкого.

Хай Вам вік весь щастя служить вірно,
Хмари горя відганяє,
Щоб життя текло в часі мирно,
І втішало лиш розмаєм.

Зичу, щоб усім цей рочок рясно
Хліба зародив на полі,
Та сіяла приязнь непогасно
І братала людські долі.

Зичу лиш гараздів нащоденно,
Росту..., злагоди міцної,
Щоб було в серці лиш пісенно,
Наче в дні весни дзвінкої.

А тепер, рідненькі верховинці,
Випиймо вина по чарці,
Щоб заграв нам гумор при ялинці,
Мов скрипаль отой в час танців.

Пригадаймо край наш зелененький,
Рідні гори і долини,
Де лишились наші рочки молоденькі,
Наші ниви і хатини.

Бо ж вони на нас іще чекають...
Ниви раді хліб родити
І надії рідні не втрачають,
Що ще будем на них жити.

То ж радіймо днесь, співаймо,
Щоб довкіл усе раділо.
Щиросердно Новий Рік вітаймо –
Небо нам його вродило!

СЕРДЕЧНА ПОДЯКА

Головна управа Об'єднання лемків у Польщі щиро дякує Крайовій Організації Оборони Лемківщини в США за запрошення голови ОЛ Василя Шлянти на XXIV з'їзд ООЛ та за сердечну гостинність в часі 2-тижневого побуту в українському середовищі в Америці.

ГУ ОЛ складає сердечну подяку:

- Управі VII Відділу ООЛ в Джерсі Сіті за 1.000,- долярів на розбудову Осередка Лемківської Культури в Ждині.
- Управі I Відділу ООЛ в Нью-Йорку за 200,- долярів на потреби Об'єднання лемків у Польщі
- Іванні і Юліянови Котлярам з Пасайку за 200,- долярів на потреби Лемківської Ватри у Ждині.
- Павлові Капітулі з Йонкерсу за 100,- долярів на потреби Лемківської Ватри у Ждині.
- Учасникам XXIV Крайового з'їзду ООЛ в Пасайку за 51,- долярів для потреб Об'єднання лемків у Польщі.
- Учасникам зустрічі з головою ОЛ Василем Шлянтою за 40,- долярів для Об'єднання лемків у Польщі.
- Крайовій управі ООЛ за переданий факс для ГУ ОЛ.
- Анні і Іванови Войтовичам з Варрен Н.Й. за їх власний комп'ютер і машинку з українською абеткою.
- Науковому Товариству ім. Т. Шевченка, в Нью-Йорку, Марії Дупляк з Кліфтону, Володимирові Кікті з Ірвінґтону, Петрові Гарайді з Нью-Йорку. Управі I Відділу ООЛ в Нью-Йорку та всім іншим, котрі подарували книжки для Лемківської бібліотеки ОЛ.

Горлиці, 29.10.1995 р.

Головна управа Об'єднання лемків у Польщі

Календарій підготовки «Лемківської Ватри '96»

Введення-підсумки

Щорічно організовані Свята Лемківської Культури під назвою „Лемківська Ватра” є статутним завданням Об'єднання лемків (розд. II, § 3, точка 5).

Для реалізації цього завдання ОЛ диспонує власним, майже восьмигектаровим полем. Головна частина терену є огорожена, допроваджена електрична енергія (40 ква), є освітлена. Там є також сцена з дахом, розмірами 8 × 10 метрів. На ватряному полі діє власний водогін, стоїть будинок санітаріятів, ряд торгових кіосків, бюро-рецепція імпрези і каси. Від воріт-брами веде до сцени „шутрувана” дорога. Виконали нівеляційні і дренажські роботи. Крім цього на терені ватряного поля побудували перенесену сільську хату і три невеликі гастрономічні павільони.

1. – 29.6.1995 подали інформацію про „Ватру '96” до загальнопольського Календаря Культурних Імпрез, що його видає Центр Анімації Культури.

2. – 6.9.1995 опрацювали термінар імпрези і у формі знормалізованого „Внеску о Дотацію” переслали у вимаганому терміні до Міністерства Культури.

3. – 7.11.1995 згідно до вимог Відділу Культури Воевідського Уряду в Новому Санчі передали дані необхідні до заложення фінансової квоти на реалізацію „заданя злецонеґо” – так бо трактують допомогу Воевідського Уряду для „Ватри”.

4. – 10-15.11.1995 ГУ ОЛ звернулось з письмами-проханнями до Урядів Гміни в Устю Горлицькому, Сенкові, Ропі, Горлицях, до Міських Урядів в Горлицях і Криниці і Воевідських Урядів в Кросні і Лігниці про приділення фінансової допомоги-дотації для «Лемківської Ватри '96».

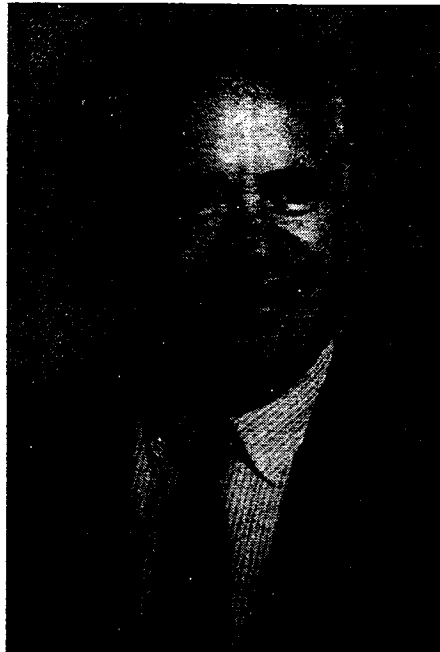
Про митця Василя Мадзеляна

Василь Мадзелян народився 22 червня 1917 року в Монессен, в Пенсильванії (США). В 1920 р., коли йому було три і пів року ціла його родина перенеслася (після I світової війни) на Лемківщину до села Білцарева (Бовцарьова). Там він закінчив початкову сільську школу і здав іспит до польської клясичної гімназії імені Яна Длугоша в Новому Санчі. Після третьої кляси він перенісся до гуманістичної гімназії імені Юліюша Словацького в Тернополі (Поділля).

В 1937 р. здав матуру і повернув до Білцаревої на Лемківщині. Через рік в червні 1938 р. виїхав назад до США і вкоротці опинився у війську, в котрім служив двадцять років в різних стейтах США а також Франції, Німеччині, Італії, Японії, Кореї і 1961 р. вийшов на емеритуру як майор.

В часі військової служби покінчив університетські студії і одержав ступінь бакалаврата наук (Bachelor of Science) в Мерилендському Університеті. Після військової служби осів з родиною в Сакраменто в Каліфорнії, де продовжував свої студії. В 1964 р. в Каліфорнійському Університеті в Сакраменто одержав диплом магістра мистецтва і свідоцтво для вчителювання.

Від 1964 р. до 1979 р. Василь вчив малярства (олія, акрилик, аквареля), графіки (гравюра, літографія, дереворит, лінорит, сериграфія), кераміки, скульптури і фотографії в середній школі імені Делькампо Гай Скул в Фер Овкс в Каліфорнії.

В 1979 р. Василь ще раз пішов на емеритуру і перенісся до Казадеро в Каліфорнії, де проживає зі своєю дружиною Беті.

Василь цікавився мистецтвом майже ціле своє життя. Починав від рисування коняків на конях на білесеньких стінах маминої кухні. В часі військової служби брав лекції всюди там, де це було тільки можливе. Він сам говорить, що найбільш мистецьки продуктивними були роки його університетських студій і вчителювання. Мав ряд індивідуальних виставок і з іншими митцями і різними мистецькими групами. Більшість його виставок проходило в Північній Каліфорнії: в стейтових виставах в Сакраменто, в Каліфорнійській Мистецькій Асоціації в Крокер Галерії в Сакраменто, у виставах Стоктон Арт Ліг в Піонерському Музеї, в різних повітових виставах, в учительських виставах та в приватних галеріях міст Сакраменто,

Лодай, Сан Франціско, Санта Роза, Себастополь і інших.

Василь одержав багато нагород за його твори. Знімки декотрих творів публікувалися в пресі.

Тепер Василь є членом кількох місцевих організацій, дає лекції, є членом різних мистецьких комісій-жюрі, виступає як суддя виставок, мистецький критик. У своїй мистецькій студії тепер він працює вживаючи акриліки і виконує дереворизи (дереворити).

Василь не працює суцільно-виключно в одному специфічному жанрі а переходить від одного до другого. Свою роботу – яка нагадує абстрактність – називає «спрощеним реалізмом». Він однак наполягає, щоб його мистецька робота правильно з'єднувала в собі основні мистецькі елементи, правила композиції а водночас віддзеркалювала індивідуальність, емоції і переживання її творця.

Про свій цикл «Лемківський Іконостас» – 33 дереворити – над котрим працював майже два роки – говорить, що дав йому найбільше задоволення. «Ця праця помогла мені пізнати себе – хто я, звідки я і куди я повинен прямувати».

Василь не заявляє якихось спеціальних мистецьких переконань. Його жанр переходить постійні зміни під впливом його життєвих переживань.

Мистецтво – на його думку-погляд – це одна з найважливіших ділянок діяльності людини.

Іван Головчак

Викарбував Лемківщину

Григорію Пецухові присвячую

Кажуть люди, лемківських просторів сину,
Що Ти викарбував з лісу Лемківщину,
І що велет-твір Твій вже такий магічний,
Як квітчастий наш стобарвний край одвічний.

Кажуть, що в цьому творі грають гори,
А над ними неба голубі простори
Обіймають золотими проміннями
Все живеньке на святій землиці – мамі.

А ще кажуть: є там лемки і лемкині,
Котрих хоч вкусило горе в часоплині,
Та в тілі міць таку ще сильну мають,
Мов ті скелі, що на собі ґрунт тримають.

Ще розказують, що Ти в своїй Фльоринці
Зустрічався з Апполоном наодинці,
І що зарядив Тебе тоді вже хистом,
Щоб відтворювати світ наш променисто.

Відтоді Ти твориш милі персонажі
На подібному до рідного пейзажі.
Вирізьбив Ти Матір Божу із Дитятком
Так звабливо, ніжно, притягально надто.

Люди бачили й капличку, мов яличку,
Феєричну, дерев'яну невеличку.
І святу княгиню Ольгу й Україну
Також оглядали в залі будинку.

Був там Ангел-Хоронитель для спасіння,
Образ Королеви, Короля і Покоління,
Ще було рясненько інших дико-творів,
Майстре-красотворцю з лемківських просторів.

І пішли по білим світі експонати
Все про власну доленьку розповідати.
Фараона трон шугнув аж до Єгипту?
В кінофільмі цар на ньому так прилипнув.

Довго нюхав на Єгипетській землиці
Ніжний запах Європейської ялиці.
І напевно думав любо про Карпати,
І про волелюбний нарід наш крилатий.

Так, Григорію, верхів зелених сину,
Виготовив нам Ти з лісу Лемківщину.
Світ ніколи образ Твій яскравий не забуде,
Ні Тебе в красі мистецтва, рідний люде!

То ж твори нам ще багато літ прекрасне,
Щоб нас гріло, буцім сонце те кулясте,
І співало стоголосо, мелодійно,
Та цвіло в серцях, немов наш Край, постійно.

Григорій Пецух: Богоматір з Ісусом («Лемківська Мадонна»), дерево.

«Вічная пам'ять» мученикам Талергофу

У цьому році відзначено події з часів Першої світової війни. Однією з них були роковини битви під Горлицями. В той бурхливий воєнний час багато русинів, тобто українців з Лемківщини, потерпіло, а немало з них втратило життя тільки за своє походження. Військовослужбовці Австро-Угорської держави, однаково сприймаючи поняття «руський» та «російський», арештовували та скеровували до концтабору біля Грацу в Сирії тисячі людей, в основному з Галичини та Буковини. Пам'ять про тамті події та страждання цивільних людей є живою на їхній батьківщині. Жертвам концтабору присвячено хрести, пам'ятники, а за померлих моляться у церкві.

Мимо далекої відстані між концтабором і рідною землею та багатьох років від того драматичного часу, залишилися деякі пам'ятки. Одна з них – це лист в'язня, написаний олівцем на картці з записника до родичів у селі Кункова, що на Лемківщині. Саме після прочитання цього листа в представників Об'єднання лемків зродилася думка поїхати туди, де сталося людське горе, щоб там помолитися і віддати шану всім тим, що потерпіли, а особливо тим, які там померли. Пропозицію наміру представлено та узгоджено з представником Австрійського Чорного Хреста – доктором Гуго Міллером.

24 жовтня ц.р., уранці, поїзд з Відня до Грацу, як щодня, швидко долав свою дорогу. Їдучи в ньому, представники Об'єднання лемків у Польщі роздумували про хресну дорогу, яку 80 років тому довелося пройти їхнім предкам. Що думали, що відчували, на що надіялися арештовані, їдучи у незнане терпіти за гріхи, яких не мали?

Велика рівнина, на обрїях якої було видно високі гори, перейшла в гірський краєвид, який нагадував Бескиди. Поїзд йшов угору, час від часу проходячи через тунелі. Він подолав майже 220 кілометрів, заки стали вони на стирійській землі, в місті Грац. Тут їх привітав Петер Барнтгаллер – представник відділення Австрійського Чорного Хреста, який став їхнім провідником. Першим місцем, куди він повів гостей, був гарнізонний костел. Ударом дзвона, відмовленням молитви за жертви Талергофу та вписанням до Пропам'ятної книги вони розпочали вшанування пам'яті предків. Наступною була зустріч з головою відділення АЧХ в Сирії п. Петером Різером у його бюро. Прибулі мали змогу ознайомитися з документацією з часів Першої світової війни, яку виконано дуже точно і яка зберігається донині. Згадана документація охоплює також цвинтарі, яких на території Польщі близько 400.

У полудень голова ОЛ Василь Шлянта та його заступник Стефан Гладик поїхали до місцевості Фельдкірхе, яка сусідує з Талергофом. Там є мурова-

Василь Шлянта тримає в руках гранітову таблицю, яку згодом повісили в каплиці в Фельдкірхе біля Талергофу. По його правій руці Стефан Гладик, ліворуч Петер Барнтгаллер, представник АЧХ

на кругла каплиця, споруджена біля 1936 р. у пам'ять жертв концтабору, в якій перепоховані тлінні останки померлих, зібрані з табірнього кладовища, на місці якого тепер є летовище. В каплиці на стіні є напис

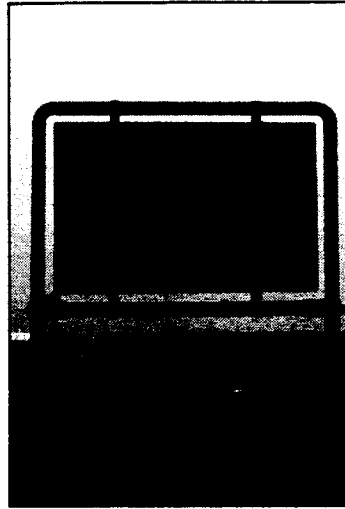
Мурована каплиця в місцевості Фельдкірхе (в сусідстві Талергофу, де перепоховали тлінні останки померлих в концтаборі 1767 осіб з колишнього табірнього кладовища в Талергофі)

німецькою мовою, який в перекладі так звучить: «Далеко від батьківщини померлі в таборі Талергоф спочивають тут 1767 мужчин, жінок і дітей зі східної Галичини та Буковини як жертви I світової війни. Хай їхні душі знайдуть мир у вічній батьківщині».

Місцевий священник відмовив молитви та посвятив привезену від Об'єднання лемків гранітну таблицю, на якій двома мовами (українською і німецькою) написано: «Жертвам Талергофу з Галичини у 80 роковини трагедії – сини, внуки і правнуки з рідної землі, згуртовані в Об'єднанні лемків. Лемківщина – Грац – Талергоф, 1914-1917-1995».

Відспівання «Вічної пам'яті» було частиною рідного обряду, яке врочисто доповнило та закінчило посвячення таблиці. Відтак відслужено Службу Богу за жертви концтабору.

В парафіяльній канцелярії прибулі ознайомилися з реєстром померлих у Талергофі в'язнів, серед яких були й тримісячні немовлята, і п'ятилітні діти, і двадцятикількалітні люди, а також 90-літні. Бу-

Таблиця при в'їзді до Талергофу

вало, що одного дня помирали 34 особи.

Біля огорожі летовища делегація уклала хрест із засвічених свічок та відмовила молитву за померлих.

Наступного дня в Грацу, відвідуючи Талергоф, делегація побувала на цвинтарі, на якому похоронені воїни з Першої та Другої світових воєн. Напис восьмома мовами закликає живих, щоб зберігали мир, за який воїни віддали своє життя. Представники ОЛ провели розмови з працівником архіву АЧХ у справі розшуків документів з концтабору.

Головним організатором помещення пам'ятної таблиці в каплиці жертв Талергофу та відзначення трагедії був

член управи Австрійського Чорного Хреста д-р Гуго Міллер. Завдяки його заходам, а також пп. Петера Барнтгаллера та Петера Різера відзначення людської трагедії, яка мала місце 80 років тому, пройшло гідно та достойно, за що складаємо їм сердечну подяку.

Василь Шлянта

Штирнайцятий рік смутний настав

Штирнайцятий рік смутний настав, (2)
Першого серпня плач на край впав:

Першого серпня плач на край впав, (2)
Бо ся на войну каждый зберав,

Бо ся на войну каждый зберав, (2)
В суботу гвечер вже каждый знав .

В суботу гвечер вже каждый знав, (2)
В неділю рано вже ся пращав.

Пращай мі, мамусь, пращай мі раз, (2)
Добре я знаю – по смерт іду.

Ой а пішов я до Львова, (2)
Заболіла ня голова.

А дали мене в ліс, на варту, (2)
Вистрілив кулю з граната.

Летіла куля через гору, (2)
Та й ударила в грудь мою.

Та й ударила в грудь мою, (2)
Потекла кровця яречкою.

Потекла кровця яречкою, (2)
Аж до тихого Дунаю.

А в тім Дунаю бистра вода, (2)
Там розмовляла жінка моя.

Там розмовляла жінка моя, (2)
А діти плачуть – тата нема.

А діти плачут – тата нема, (2)
Хто ж нам пооре, прийде весна?

Хто ж нам пооре, прийде весна, (2)
Хто ж нам покосит, прийдут жнива?

Хто ж нам покосит, прийдут жнива, (2)
Хто ж нам змолотит, прийде зима?

Хто ж нам змолотит, прийде зима? (2)
Ой Боже, Боже – тата нема.

(Друкуємо за: *Українські народні пісні з Лемківщини*, зібрав Орест Гижа, загальна редакція С. Грици, «Музична Україна», Київ 1972)

В минулому році відзначували 50-у річницю закінчення II-гої світової війни. Наші люди, як і інші, боролися в різних арміях. Про українців з Польщі, в тому з Лемківщини, напр. в армії ген. Андерса, яка воювала в Італії під Монте Касіно, не говорять. Увазі Читачів пропонуємо (майже без змін) лист одного з таких лемків, Василя Спільника з Лосі, що проживає в США і відбитку його легітимації. (Редакція).

дня 25-8-94

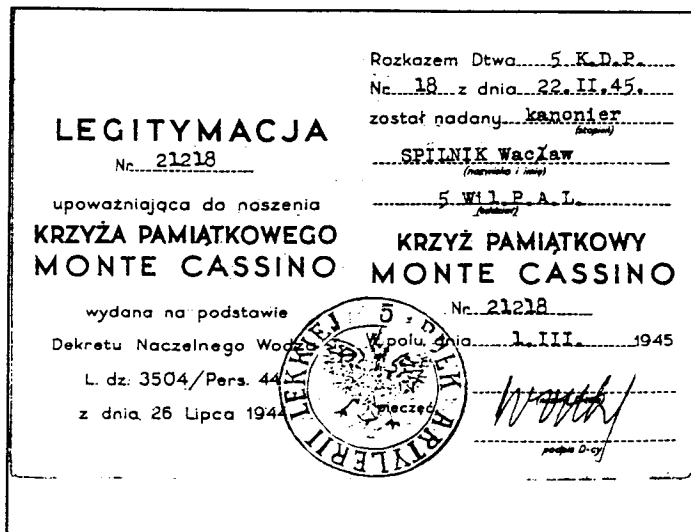
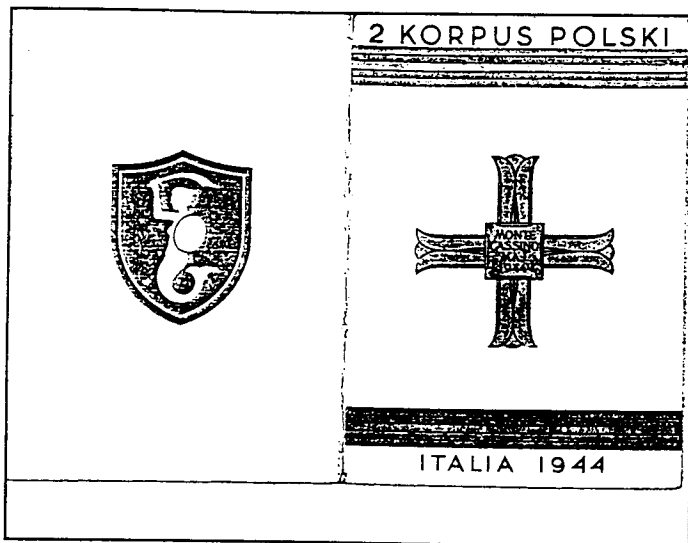
Дороги країне Лемки!
з okazji „Д” дня і на Вашу просьбу я Вас хотів поінформувати, што Лемки брали уділ в битві о Монте Касіно. Ми належали до другого Корпусу генерала Андерса організованого в Росії 5 Карпатскою Дивізією. 2 Корпус бив відповідальни піднести Польскі Прапор на горі Монте Касіно. Як багато Лемків биво в Корпусі, то я Вам не можу сказати. Корпус Генерала Андерса брав велику ролю в битві о Монте Касіно, Анкона і Болонія. Я знам іщи другого лемка, походив з Рихвалда, називався Пашко. Він бив в тім самім дивізіоні що і я, а де він тепер ест, то я не знам.

Позостаю як завше Ваші краян Лемко Василь Спільник, ветеран битви о Монте Касіно

дма. 25-8-94

Дороги країне Лемки
з okazji Д. дня і на Вашу просьбу я Вас хотів поінформувати што Лемки брали уділ в битві о монте касіно. Ми належали до другого Корпусу генерала Андерса організованого в Росії 5 Карпатскою Дивізією. 2 Корпус бив відповідальни піднести Польскі Прапор на горі Монте Касіно, як богато лемків биво в Корпусі то я Вам не можу сказати, Корпус генерала Андерса брав велику ролю в битві о Монте Касіно, Анкона і Болонія, Я знам іщи другого лемка поєадив з Рихвалда називався Пашко він бив в тім самім дивізіоні що і я. а де він тепер ест то я не знам

Позостаю ак.
завше Ваші краян
Лемко Василь
спільник ветеран
битви о монте
Касіно

Лев Галь

50-і роковини побідного закінчення II-ої Світової війни в Ганчові (закінчення)

Однак справа є більш скомплікованою, має більше питань, проблем, що вжуться в один, важкий до розв'язання, вузол.

Гітлерівський III Райх напав війною на СРСР. У війні взяли участь мільйони людей з власної і не власної волі, тоді громадяни СРСР. Це в перших днях і тижнях війни війська прикордонних військових округів України, Білорусі, Литви вели найважчі бої, понесли найбільші втрати так вбитими як і полоненими (закатованими потім в гітлерівських таборах полонених та заморених голодом). З понад 4-х мільйонів вояків Червоної Армії, що в перших місяцях війни загинули в боях або з голоду в полоні, це громадяни УРСР та БРСР – українці та білорусини, (...) меншість росіян та інших народів СРСР. Це з України та Білорусі мобілізаційний апарат імперії вигортав безоглядно всі боєздатні так людські як і матеріальні сили і засоби необхідні до ведення війни. Це землі і Білорусі і України були окуповані впродовж трьох років гітлерівцями і люди цих територій несли найтяжчі втрати вбитими, помордованими, вивезеними на примусові роботи до Німеччини, розстрілюваними, обдираними зі всякого добра, яке було корисним для окупантів. На цих територіях був найбільший партизанський рух проти гітлерівських окупантів і найбільші втрати населення від окупаційного терору. На цих територіях велись найбільші бої і тут були найбільші воєнні знищення сіл, міст, промислу, транспорту, культури ітп. Корінні російські землі Російської РСР були окуповані коротко і то на невеликому просторі.

Тому спогади про війну та воєнні труди визволення з-під гітлерівської окупації так живі в Україні і серед українців, а особливо серед комбатантів. І це не має жодного відношення до „спадщини по СРСР”, спадщини по Советській Армії, чи «спадщини по Червоній Армії», це просто кров з крові українського народу незалежно від проголошуваних в часі і після війни кличів: «за Сталіна», «за Родіну», «ми руськіє, ми победілі» ітп. Це ж іменно на Червону Армію, як силу, що визволить людей з гітлерівської окупації та злиднів і страхіть цієї окупації чекали мільйони людей в Україні і на захід від України. Навіть командири польської АК на Волині та в Східній Галичині виходили витати фронтові частини Червоної Армії як союзників, хоч побоювалися, що опісля НКВД їх поарештує!

Михайло Донський в гостях у Героя Радянського Союзу Вячеслава Антоновича Квітницького, бувшого командира партизанської бригади ім. Готвальда в Карпатах (Лемківщина, Пряшівщина) в 1944-45 рр.

З причини також оцих окупаційних жахів ішли чоловіки «в добровольці» в Червону армію в останньому 1944 воєнному році та в останні воєнні місяці 1945 року.

А дипломати й політики та історики мусять оці питання передумати всесторонньо та виробити власний підхід до так званої «спадщини по СРСР», «спадщини по УРСР» – спадщини позитивної, що виникає з нечуваного труду советських п'ятирічок (коли мимо марнотравства та екологічних шкід зростала промисловість та господарча сила України!) а далі з жертвами крові, терпіння та злиднів, пов'язаних із гітлерівською окупацією а також зі зусиллями піднятим народом України, щоб того позбутися навіть за ціну великих жертв!

Українці, що проживали і проживають на захід від кордонів України і є етнографічно, мовно, культурно та історією пов'язані з оцим народом, з усіма консеквенціями, що з того виникають (як іменно показав і набір «добровольців» в Червону Армію!).

Спадщину негативну по імперському СРСР і 350-річній окупації України московською імперською державою, чи також по 650-річному не менш окупаційному володінню на українських землях Королівства польського чи Речипосполитої шляхетської, польського панства, та II-ої Речипосполитої польської, українці мають закодовану в генах: закріпачення вільних селян, нищення українсько-руського міщанства, православної руської церкви, руйнування Січі, нищення Гетьманщини, русифікацію або польонізацію провідних верств народу, трагедії сотень тисяч вивожених в Сибір, грабж України в 1922-29 рр., трагедії мільйонів загнаних на десятиріччя в лагри «Гулагу», русифікацію української Церкви, жадливий голод і його жертви в Україні 1932-33 років чи 1947 року, розстріляне відродження 1933-1938 (коли то з кілька тисяч письменників, поетів, художників, вчених, професорів залишилися ледве десятки!), депортації в Сибір розкулачуваних,

жертви боротьби на смерть і життя воїнів многотисячної УПА з загонами так гітлерівських каральних експедицій як і загонами НКВД – підпорою імперського СРСР.

І завданням вчених істориків, політиків іменно ті – і позитивну і негативну спадщини по минулих роках (аби безповоротно!!) – звести разом та виробити стійку підставу нашого і сьогодення і нашого майбуття.

Вроцлав, 31.8.1995

ЛЕМКИ – «ДОБРОВОЛЬЦІ»
з Новосанчівського воєвідства,
яким 10 травня 1995 р. в Ганчові
надали медаль «За відвагу»

1. Дзвінчик Стефан с. Теодора, Кункова 27
2. Дзвінчик Іван с. Константина, Кункова 25
3. Карляк Дмитро с. Івана, Новиця 45
4. Михняк Іван с. Андрія, Новиця 45
5. Пирч Семан с. Еміляна, Квятонь 30
6. Суханич Стефан с. Андрія Новиця 27
7. Дошна Іван с. Филипа, Ганчова 36
8. Дідик Григорій с. Івана, Ганчова 5
9. Мїхаляк Василь с. Івана, Новиця 48
10. Сулич Петро, Квятонь 18
11. Суховацький Олександр с. Івана, Квятонь 18
12. Баняс Михайло с. Івана, Лося 156
13. Циркот Михайло с. Василя, Бортне 27
14. Цуцура Семан с. Івана, Сенкова
15. Чопар Миколай. с. Івана, Горлиці вул. 3 мая 2/28
16. Євусяк Григорій с. Юліяна, Лося 94
17. Копча Василь с. Кіндрата Бортне 53
18. Лепак Емілян с. Івана, Бодаки
19. Козак Яків с. Стефана, Бодаки
20. Лабовський Миколай. с. Миколая, Лося 47
21. Рубич Володимир с. Миколая, Лося 74
22. Русиняк Михайло с. Йосифа, Білянка
23. Сабатович Михайло с. Петра, Сяри 112
24. Шкурат Іван с. Гаврила, Бортне 50
25. Малиняк Емільян с. Антона, Горлиці, Ринок 14-20
26. Шлянта Григорій с. Діонізія, Лося 90
27. Шута Іван с. Петра, Горлиці, вул. Слонечна 12/34
28. Воробель Теодор с. Ілька, Бортне
29. Рончковський Стефан с. Йосифа, Лося 145
30. Фуртак Іван с. Юрія, Горлиці, вул. Гальєра 18/1

Богдан Ігор Антонич

Зима

Кравці лисицям хутра шують,
Вітри на бурю грізно трублять.
О Боже, стережи в завію
І людські і звірячі кубла.

У сто млинах зима пшеницю
на сніг сріблясто-синій меле.
Назустріч бурі ніч іскриться,
привалюючи небом села.

31 березня 1935

Хто думат вертати на рідну Лемківщину?

Вигнали нас зі свого. Повстало узасаднене почуття кривди і туга виселених лемків за горами. Од самого початку життя на чужині приходила думка жеби вертати. Мала частина людей вернула. Інші ні, бо не мали до чого, або не мали за што будувати нове. Вертати хотіли не еден з тих, што залишилися на Заході. По перших поворотах в кінці п'ятдесятих років тіж вертали, хоч поодинці. Так ест до гнеска з тим вертанням, кому вдасться.

О потребі допомоги зо стороны держави в поворотах і загосподарюванню для тих, яки хотіли би вертати, вказували наші представники в часі пред-вборчої кампанії 1989 року.

Рік тому назад повторили ми того листом учасників І-го З'їзду Об'єднання лемків до Президента, Прем'єра і Сейму Речіпосполитої Польської. До того часу то тільки старання. В часі таких старань постає питання: кільки било би тих людей, яки хотіли би іщи вернути? Яка била би поміч зо стороны уряду-держави?

Не є то жадна обіцянка, же така поміч буде. Іде натомість о розпізнання, кільки людей хотіли би і при якій помочі вернути на рідну Лемківщину. Не конче до свого села, бо його може не бити, або неє вільних хиж, або іщи дашто інше перешкоджує.

Передумайте справу, порадьтеся зо своєюм родином, намислийтеся і постановте, як зробити. А якби мали сте думку і охоту вертати – напиште нам о тим. Ваши зголошення будут помічни в дальших стараннях. Пиште на адресу:

Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków
ul. Kołataja 20
38-300 Gorlice

В багатьох письмах-зверненнях наше Об'єднання лемків постулювало привернення первісних назв – найперше сіл – на Лемківщині, напр. Устя Руське (тепер: Горлицьке), Ропиця Руська (тепер: Гурна), Королева Руська (тепер: Гурна).

А ось як відповідає на письмо Об'єднання Лемків в тій справі скероване до Прем'єра уряд Ради Міністрів Підсекретар Стану Марек Унгер:

URZĄD RADY MINISTRÓW
PODSEKRETARZ STANU

Marek Ungier

DRAP-331-14/95
DRAP/3330/11/95/MI

Warszawa, 1995-06-30

Pan Wacław Szlanta
Przewodniczący Zarządu Głównego
Zjednoczenia Łemków
ul. Hallera 20/19
38-300 Gorlice

Szanowny Panie Przewodniczący,

Z wielką uwagą przeczytałem Pańskie wystąpienie skierowane do Prezesa Rady Ministrów, a dotyczące spraw związanych z nazewnictwem miejscowości położonych na terenie Łemkowszczyzny.

Problem przywracania historycznych nazw miejscowości jest sprawą ważną nie tylko dla mieszkańców omawianego regionu. Jest to problem, który występuje w zasadzie na terenie całego kraju.

Trzeba jednak zaznaczyć, że pojawiło się zjawisko odchodzenia od nazw historycznych na rzecz nazw lokalnych używanych na co dzień, które nie zawsze mają historyczny rodowód.

Przedstawiona w Pana wystąpieniu prośba o przywrócenie nazwom miejscowości Łemkowszczyzny ich historycznego brzmienia z urzędu, jest niemożliwa do spełnienia w obecnym systemie ustrojowym i obowiązującym ustawodawstwie.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 16, poz. 95 z późniejszymi zmianami) mówi, iż mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową. Gmina posiada osobowość prawną, a jej samodzielność podlega ochronie sądowej.

A więc, gminy samorządowe nie podlegają administracji rządowej.

W tej sytuacji, Urząd Rady Ministrów nie może narzucić gminie, ani jej mieszkańcom żadnego zadania, którego wykonanie byłoby niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Dotyczy to również spraw związanych z nazewnictwem miejscowości.

Ustalenie i zmiana nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego następuje w drodze zarządzenia ministra właściwego do spraw admini-

stracji (obecnie Minister-Szef Urzędu Rady Ministrów), po zasięgnięciu opinii właściwej rady gminy wyrażającej stanowisko zainteresowanych mieszkańców uzyskane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz po zasięgnięciu opinii wojewody i Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych działającej przy Ministrze-Szefie Urzędu Rady Ministrów.

Powyższy tryb oraz zasady zmiany nazwy wynikają z przepisu art. 52 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123 z późniejszymi zmianami) oraz wytycznych Urzędu Rady Ministrów z dnia 30 lipca 1994 r. Nr SHG/33-112/94 skierowanych do wojewodów i przewodniczących wojewódzkich sejmików samorządowych.

Pragnę Pana poinformować, iż jeszcze jeden problem poruszony w Pana piśmie wymaga wyjaśnienia. Nie jest obojętne, czy zmiana nazwy miejscowości dotyczy zwykłej wsi, czy wsi będącej siedzibą władz gminy, jak to np. ma miejsce w przypadku wsi Uście Gorlickie w woj. nowosądeckim.

W takiej sytuacji, zmiana nazwy wsi dokonana w podanym wyżej trybie pociąga za sobą również zmianę nazwy siedziby władz gminy i zmianę nazwy gminy.

Dokonanie tego rodzaju zmian następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, po przeprowadzeniu konsultacji społecznych w całej gminie i uzyskaniu opinii właściwej rady gminy, wojewódzkiego sejmiku samorządowego i wojewody. Zasady te i tryb postępowania określone są w art. 4 ustawy o samorządzie terytorialnym i wymienionych wcześniej wytycznych URM.

Jednocześnie przepraszam Pana Przewodniczącego za opóźnienie w udzieleniu odpowiedzi.

Do wiadomości:

- 1) Pan Jacek Kuroń
Przewodniczący Komisji
Mniejszości Narodowych
i Etnicznych Sejmu RP
- 2) Pan Lech Czerwiński
Przewodniczący Komisji Praw Człowieka
i Praworządności Senatu RP
- 3) Pan Mirosław Czech
Poseł na Sejm RP

Z powrotem
M. Ungier

Пропонуємо увазі наших Читачів нижче наведене письмо ГУ ОЛ до Війта гміни Сєнкова, що в Горлицьчині, де мовиться про позитивні факти впорядкування-забезпечування цвинтарів на Лемківщині. Може це письмо спонукає заінтересованих справами цвинтарів до подібних заходів?
(Редакція)

Gorlice, 1995,08.04

Szanowny Pan
Piotr Zieliński
Wójt Gminy Sękowa

29 lipca br. w Radocynie gm. Sękowa miała miejsce uroczystość poświęcenia odnowionego cmentarza wojskowego nr 43, z okresu I wojny światowej.

Cmentarz odnowiono staraniem Koła Łowieckiego „DZIK” z Gorlic, którego członkowie bardzo dobrze rozumieją powinność zachowania i przekazania pamięci o zmarłych przyszłym pokoleniom.

Mają miejsce także inicjatywy grupowe dawnych mieszkańców opuszczonych miejscowości Łemkowszczyzny dotyczące uporządkowania miejscowych cmentarzy, na których spoczywają ich przodkowie. Przykładowo w roku minionym grupa byłych mieszkańców wsi Czertyżne wykosiła trawę i chwasty, wyrębała krzaki porastające mogiły oraz ogrodziła uporządkowany cmentarz. Żerdzie na wykonanie ogrodzenia przekazał nieodpłatnie Urząd Gminy w Uściu Gorlickim, z którym przedstawiciel inicjatywnej grupy wcześniej nawiązał kontakt.

W roku bieżącym, w czerwcu grupa byłych mieszkańców wsi Radocyna oczyściła i uporządkowała miejscowy cmentarz, w narożniku którego znajduje się wspomniany na wstępie cmentarz wojenny. Zamiarem tej grupy, której przedstawiciel p. Piotr Bajsa zwrócił się do Zjednoczenia Łemków, jest dokończenie prac i ogrodzenie cmentarza.

W związku z powyższym zwracamy się do Pana Wójta o uwzględnienie w przygotowywanym na rok 1996 planie zadań i preliminarzu kosztów Gminy Sękowa – także żerdzi na wykonanie pełnego ogrodzenia cmentarza w Radocynie. Przeznaczenie materiału na ogrodzenie stanowić będzie udział Gminy w tym zadaniu. Bezpłatne wykonawstwo wniosą inicjatorzy a całość służyc będzie ogólnemu użytkowi i wypełnieniu powinności żyjących względem tych co odeszli wcześniej od nas.

Z wyrazami uszanowania
Przewodniczący Zarządu Głównego
Zjednoczenia Łemków
Wacław Szlanta

do wiad. otrzymuje:
- p. Piotr Bajsa

Лев Галь

постійний представник ГУ ОЛ на стрічі організовані Секцією національних меншин Гельсінської Фундації прав людини у Варшаві з лідерами організацій національних меншин

УКРАЇНА – РАДА ЄВРОПИ В СТРАЗБУРЗІ

Питання здійснювання прав національних меншин в країні

В днях 16-20 вересня 1995 року в Ялті на Криму проходила зустріч представників національних меншин Криму і уряду України під протекторатом ОБСЄ (Організації Безпеки і Співробітництва в Європі) та її Високого Комісара в справах національних меншин п. Макса ван дер Штулла.

Згодом 22 вересня 1995 р. відбувся в Криму т.зв. «круглий стіл» представників національних меншин Криму в справах питань економіки та політики, що відносяться національних та міжнародних стосунків національних меншин у Криму.

Всі оці заходи пов'язані були з розглядом, від трьох років, питання надати Україні права члена Асамблеї Ради Європи. Представники-депутати до АРЕ з 36-и європейських держав одногосно заявили-схвалили на засіданні від 26 вересня 1995 р., що приймають Україну як 37-у країну-члена до Ради Європи. Тим рішенням у Стразбурзі АРЕ підтвердила, що самостійна Україна безсумнівно є частиною європейської сім'ї вільних народів – європейської вільної родини.

Рішення АРЕ увесь час (від трьох років! від часу винесення внеску урядом України!) блокувалось невиясненим положенням у Криму (із-за «гарячих» старань промосковських провокаторів, прихильників великомосковських імперських традицій) та непорозуміннями в справах Конституції України (розграничення компетенцій влади законодавчої від виконавчої) між концепціями президента України п. Леоніда Кучми а большевицькими промосковськими угрупованнями депутатів Верховної Ради (парламенту) України.

Після того як у Києві розв'язали й кримське питання (заслуга рішучості президента Л. Кучми!) та досягнули консенсусу в справі Конституції, основні перешкоди з точки зору принципів, якими керуються політики та депутати АРЕ, перестали більше перешкоджувати в позитивних для України рішеннях в справі прийняття до Ради Європи.

Україну прийняли в ряди членів Ради Європи скоріше чим Російську Федерацію. Рішення про прийняття Росії в члени РЄ відклали з причини імперської, грабіжницької та загарбницької – згідної з традиціями великомосковської політики супроти – не лише (!) – народів Кавказу та їх багацтв – війни в Чеченії та порушування там – у великому масштабі, в найширшому розумінні – прав людини, прав громадянина!

Для демократичних європейських суспільств, держав, політиків гуманного та гуманітарного і гуманістичного мислення стан прав людини, громадянина,

національних меншин та здійснюваних на щодень оцих прав та законів, що їх гарантують, це не лише внутрішня справа якоїсь держави, але діла, за якими слідкують та наглядають політики, громадська думка, «мас-медіа», журналісти та відповідні міжнародні служби та організації вільного міжнародного суспільства, яке і вирішило перешкоджувати і протиставитися кожному загроженні для волі-свободи та порушуванні законів, прав людини, де б вони не появилися (нпр. Боснія-Герцеговина ітп.).

Україну – так само як Польщу перед чотирма роками – прийняли в членство РЄ на т.зв. «кредит» – умовно. Це обумовлення виникає з кількох фундаментальних вимог, що ставлять демократичні принципи, які володіють суспільним і політичним життям та відносинами в Західній Європі. Ось вони:

– Уряд України мусить негайно підписати а Верховна Рада (Парлямент) і Президент ратифікувати «Європейську конвенцію прав людини»,

– Парламент України має рік часу на схвалення закону про охорону прав людини та реформу усієї правової системи країни (карний та виконавчий кодекси, цивільний процесуальний кодекс, конституційне розмежування влад законодавчої, виконавчої і судової тощо),

– нового розроблення вимагає виборчий закон та закон про політичні партії та умовини їх діяння (зокрема не до сприйняття для демократичної думки Заходу є большевицькі сформулювання у виборчому законі, що дають можливість порушувати демократичні принципи громадянських прав та засаду вільності та рівності громадян супроти виборчого закону!),

– необхідним для Парламенту України стане також скоро ратифікація «Конвенції про охорону прав національних меншин», розроблену в РЄ,

– розв'язки вимагає проблема юридичних рішень про повернення церковного майна, загарбаного релігійним християнським і нехристиянським спільнотам большевицьким тоталітарним режимом СРСР,

– РЄ вимагає, щоб влада в Києві впродовж року підписала, а протягом 3-х років ратифікувала протокол про знесення кари смерті, а крім того негайно ввела мораторій на її виконання (відомо, що ця сама вимога була поставлена владам Польщі і Польща була примушена встановити мораторій в державі на виконання судових присудів смерті!).

Зрозумілим є, що міжнародні організації (м.ін. ОБСЄ, яких і Україна є членом), що співдіють у вста-

Продовження на 14-15 сторінках

Продовження з 13 сторінки

новлюванні нового демократичного ладу в побольшевицькій зневоленій тоталітарними режимами Східній Європі, цікавляться ходом демократизаційних процесів. Вони досліджують питання передусім шанування та здійснювання прав людини, громадян та національних меншин. Має-бо це значення та роль «лакмусового папірчика» на тоталітарне думання і практику (!) в країнах, що стараються бути членами демократичних структур Західної Європи, як це і мало місце в Криму – в Україні (!) у вересні 1995 року.

* * *

«Всесвітня служба радіо Україна» в передачі від 9 вересня 1995 р. провела інтерв'ю зі заступником міністра в справах національних меншин, віроісповідань та культів уряду України на тему коштів, що їх несе українська держава на фінансування поворотів громадян України, що були карно депортовані в Сибір і Середню Азію чи Далекий Схід репресійною, злочинною, тоталітарною, большевицькою владою СРСР в 1932-1955 роках!

Країни СНД (Союзу незалежних держав утвореного в Біловезьській пуці Президентами Єльциним, Кравчуком і Шушкевичем у 1991 р.), якого Україна є формальним хоч сумнівним членом – гейби обсерватором-спостерігачем – підписали договір про фінансову допомогу карно депортованим злочинною владою СРСР в Сибір і Середню Азію чи Далекий Схід, що хочуть вертати в батьківські країни, з яких злочинна тоталітарна, поліцейсько-партійна большевицька влада їх депортувала в інтересі не менш злочинної російської імперії СРСР.

Як правило угоди, що їх підписують уряди і делегації країн СНД на спільних конференціях-нарадах, члени СНД не виповнюють, не здійснюють. І Російська федерація і інші країни СНД не дають ні «зломаної» копійки депортованим, що хочуть вертати додому, в батьківщину, в Україну.

За даними уряду України представлених з-ком міністра в справах національних меншин, віроісповідань та культів уряду України в інтерв'ю від 9 вересня 1995 р., Україна допомагає всім національностям, що хочуть вернути з карних поселень в Сибірі, в Середній Азії чи Далекому Сході.

В попередніх роках видано на цю ціль (перед усім для татар, що їх до Криму вернуло вже біля 160 тисяч людей) з бюджету держави біля 1.600.000.000.000 (1,6 триліона карбованців-купонів, в середньому 40.000.000 ам. доларів), а в 1994 році б. 1.300.000.000 карбованців-купонів (в середньому біля 12.000 ам. доларів). Натомість на 1995 рік передбачують видати з бюджету держави понад 2.000.000.000 карбованців-купонів (в середньому біля 15.000 ам., доларів) на побудову домів, інфраструктури селищ на нових поселеннях тощо. На кожного члена повертаючої з карних поселень родини призначають крім того одноразово п'ять середних в державі заробітних

Дерев'яна церква з першої половини XVIII століття, розбудована в 1837 р. в селі Мікляшовиче. Перевезена й заново збудована в Бардіївському Курорті (Східна Словаччина) у 1926 р. Модель церкви виконав Михайло Вархіл з Лігниць.

місячних платень. В найближчих роках може в Україну повернути дальших понад 250 тис. татар, якщо будуть собі того бажати.

Стільки з-к міністра в справах національних меншин, віроісповідань та культів уряду України в радіо «Всесвітня служба радіо Україна».

Треба поставити питання: а як у Польщі уряд III Речіпосполитої відноситься до поворотів депортованих українців у 1947 році в горезвісній, злочинній, депортаційно-пацифікаційній акції „Вісла”, супроти тих, яких поселили на карних поселеннях на Західних та Північних землях Польщі?

* * *

15 листопада 1995 року словацький парламент схвалив – після деяких контрверсійний – закон про державну словацьку мову. Закон обмежує вживання інших мов як словацької при полагоджуванні урядових справ та в прилюдних – публічних обставинах. Заграничні радіові станції та станції телебачення, що працюють на території Словаччини мусять вживати державної – словацької мови за винятком блоків для національних меншин.

Дотепер в урядах-відомствах різних шаблів можна було вживати напр. угорської мови в тих гмінах, де проживало принайменше 20 відсотків угорців, якщо угорську мову знав урядовець. Після нового закону це не буде більше можливе, хоч конституція Словач-

чини гарантує кожному громадянину право вживання рідної мови прилюдно в публічних справах.

Проти цього закону вносили протести на руки словацького прем'єра Владіміра Мечіяра і чільні діячі угорців Словаччини а навіть і прем'єр Угорщини Іула Горн. Згаданий закон – на думку угорського прем'єра – суперечить в кількох статтях підписаному, хоч не ратифікованому ще через Братиславу словацько-угорському договору про дружні міждержавні відносини а також входить у конфлікт з «Європейською конвенцією прав людини». Будапешт заповів інтервенцію у Раді Європи в Стразбурзі.

16 листопада 1995 р. Європейський Парламент схвалив резолюцію, в якій наголосив «поважний непокій» з приводу кроків словацького уряду та парламенту. В резолюції скритикували уряд Владіміра Мечіяра за «брак пошани для демократичних засад, прав людини і національних меншин а також принципів державних законів». Перестеріг також словацький уряд, що продовжування такої політики може спричинитись до того, що Європейська Унія припинить програми допомоги і співробітництва, складені для Словаччини в рамках угоди про з'єднання-стоварищення.

Уряд Владіміра Мечіяра відкинув резолюцію Європейського Парламенту а найбільша партія словацької коаліції у парламенті, що актуально має

в руках владу в Словаччині видала заяву, що резолюція Європейського Парламенту нагадує гітлерівські та большевицькі методи втручання у внутрішні справи суверенних держав.

Патріотичні та демократичні середовища Словаччини зорганізували в Братиславі маніфестацію проти Владіміра Мечіяра та його уряду під кличем: «Досить Влада!» «Геть з уряду!».

Треба завважити, що у Польщі від 1924 р. не можна було і надалі нині не можна вживати іншої мови крім урядової, державної польської. І ніхто ані з Ради Європи, ані з Європейського Парламенту не шле протестів до польського уряду про порушення польським урядом, польським Союзом міжнародних конвенцій і законів про права національних меншин, конвенцій про права людини і громадянина ітп. Ніхто в тих європейських структурах не погрожує польському урядові і польській державі про затримання-припинення європейської допомоги, завішення-припинення програм співробітництва та замкнення стежки до європейських структур.

Видно, що для Заходу є «рівні» та «рівніші», навіть якщо йдеться про практику здійснювання «святих» для Заходу прав людини, прав громадянина а останньо і прав національних меншин.

Лев Галь

Вроцлав, 16.11.1995

Старання-заходи про засудження акції «Вісла»

Про визнання акції „Вісла” незаконною ведуться заходи не лише головними організаціями українців, в тому і лемківських у Польщі: ОУП та ОЛ.

До найвищої законодавчої і виконавчої влад Польщі висилають також письма і інші українські організації та приватні особи.

Пропонуємо нашим читачам зміст петицій, що їх писав д-р Микола Сивіцький (03-352 Warszawa, ul. Rembielińska 15 m. 45, tel. 11-72-47) – автор трьохтомної, вельми цікавої книжки: „*Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich*”.

В кінці 1995 р. вийде з друку його книжка: «*Записки сірого волиняка*». (Редакція)

Warszawa, 3 marca 1995 r.

DO PRZEWODNICZĄCYCH KOMISJI I KLUBÓW PARLAMENTARNYCH SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ

Wydarzył się w Polsce fenomen: Izba Wyższa Parlamentu nazwała pacyfikację „Wisła” zbrodnią nad własnymi obywatelami, a Izba Niższa tego poglądu nie uznała, gdyż obywatele na pacyfikację podobno zasłużyli. Młodzież, kobiety starcy – wszyscy, których w ciągu stuleci nie zdołano spolonizować. I w takim stanie Najwyższa Władza odłożyła sprawę „ad acta”, Trudno byłoby gdzie indziej spotkać coś podobnego, bo fenomen wyrósł z największego błędu w historii Polski.

Tym błędem stała się inwazja na wschód, zaczęta przez Kazimierza Wielkiego, a zakończona chmielniczyzną, koliszczyzną i rozbiarami Polski. Nie nauczeni przykrym

doświadczeniem Polacy znowu ruszyli na podbój Galicji, Wołynia i Wilna, jak tylko zdołali odzyskać niepodległość. Szpikowali więc dwudziestolecie wyrokami, torturami Berezy Kartuskiej, rujnowaniem i przeświadczeniem setek cerkwi prawosławnych, intensywnym polonizowaniem okupowanych terenów pod hasłem „niesienia polskiej kultury na Wschód”. Ten dorobek z lat 1340-1939 przedstawiłem w pracy *Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich*, tom I, Warszawa 1992.

W roku 1939 Polska znowu straciła niepodległość, rząd przeniósł się nad Tamizę. I tam, „na londyńskim bruku” medytował: jak wytepić Ukraińców w przyszłej wolnej Polsce? Eksperci tworzyli koncepcje, urządzali dysputy, pisali referaty. Odtworzyłem te dokumenty w II tomie *Dziejów*. Nie przynoszą one chwały polityce polskiej.

Jej celem stała się zagłada Ukraińców na szczątkach
Zakończony na 16 stronie

Закінчення з 15 сторінки

ziem Halicko-Wołyńskich, które Stalin łaskawie zostawił Polsce. Nacjonaliści spod komendy londyńskiej sprzymierzyli się z polską komuną partyzantki sowieckiej, a potem peerelu, nastąpiła, rzeź, wysiedlenie, przesiedlenie – i ziemię ukraińską z Ukraińców oczyszczono. Temu procesowi poświęciłem III tom *Dziejów*, który Panom przy niniejszym piśmie przesyłam.

Przesyłam po to, by przypomnieć elicie narodu, że była taka zbrodnia, tyle że milczy o niej polska literatura historyczna. By uświadomić, że ekspansja na Ukrainę stała się tragedią obu narodów. Bo cóż z tego, że w roku 1619 granica Polski dosięgła Charkowa, jeśli musiała potem odskoczyć... na Bug, niemal do punktu wyjściowego Mieszka I. Zostawiając za sobą miliony grobów polskich i ukraińskich, Katyń i Miednoje, puste kościoły, zrujnowane pałace – pomniki pychy szlacheckiej. I dozgonną nienawiść pokoleń. I pretensje, że „nas na Wołyniu różni”. Czyli tam, gdzie 6% osadników przymierzało się nadal do trzymania w ryzach 80% autochtonów. Czy można się dziwić tej rzezi?

A za co rżnięto Ukraińców na Zakerzoniu?

Panowie Przewodniczący – zastanówcie się nad tym na zebraniach Zespołów i Komisji, gdyż Sejm Rzeczypospolitej musi podnieść to pytanie, znaleźć odpowiedź albo uderzyć się w piersi. Chętnie przyjdę na takie zebranie, by podyskutować z ewentualnymi obrońcami ludobójstwa. Nie ścierpię tylko dalszego milczenia, poruszę wszystkie sprężyny aby go przerwać, łącznie z interwencją na szczeblu międzynarodowym.

Spodziewam się, że wszyscy Posłowie zapoznają się z ukazanym w *Dziejach* problemem, aby można go było uczciwie rozstrzygać. Po to właśnie tom III Posłom zadedykowałem. Komplet jest do nabycia w Głównej Księgarni Naukowej im. B. Prusa na Krakowskim Przedmieściu 7 i we wzorcówce PKiN.

Oczekując dalszego ciągu sprawy pozostaję z szacunkiem.

Autor

Rozdzielnik:

Bronisław Geremek – Komisja Spraw Zagranicznych i Klub Parlamentarny Unii Wolności

Aleksander Bentkowski – Komisja Sprawiedliwości

Anna Bańkowska – Komisja Polityki Społecznej

Jacek Kuroń – Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych

Juliusz Braun – Komisja Kultury i Środków Przekazu

Zbigniew Bujak – Komisja Administracji i Spraw Wewnętrznych

Jan Zaciura – Komisja Edukacji, Nauki i Postępu Technicznego

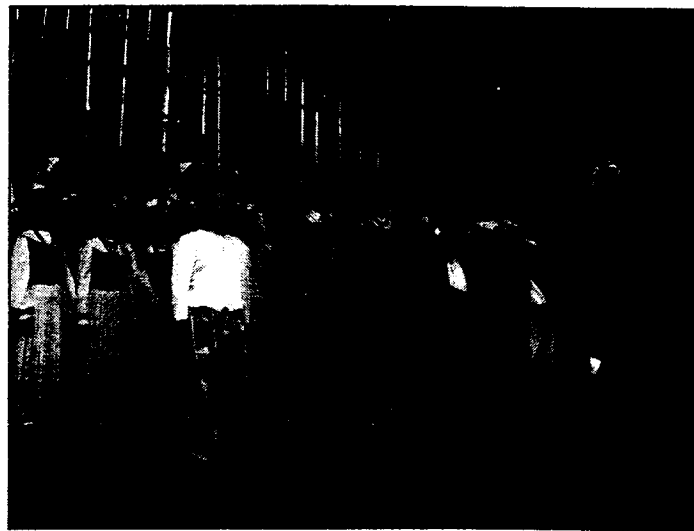
Aleksander Kwaśniewski – Klub Parlamentarny SLD

Waldemar Pawlak – Klub Parlamentarny PSL

Ryszard Bugaj – Klub Parlamentarny UP

Leszek Moczulski – Klub Parlamentarny KPN

Andrzej Gąsienica-Makowski – Klub Parlamentarny BBWR

Вице-маршалок Сенату РП проф. Зофія Куратовська промовляє на сцені «Ватри '95». За нею Львівська «Лемковина». Перед хором стоять: Юлія Дошна, Василь Шлянта, Петро Чухта і Олександр Маслей.

Warszawa, 6 marca 1995 r.

Minister Sprawiedliwości
Rzeczypospolitej Polskiej
Jerzy Jaskiernia

00-950 Warszawa, al. Ujazdowskie 11

5 lutego 1995 r. wysłałem do Ministra Sprawiedliwości Włodzimierza Cimoszewicza oraz Marszałków Sejmu i Senatu III tom swojej pracy *Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich* z publikacją wniosku o wszczęcie postępowania karnego w sprawie zbrodni popełnionych na ludności ukraińskiej Zakerzoniu w latach 1941-1947. Odbiór książki potwierdził pismem z 8 lutego tylko Marszałek Sejmu, Józef Oleksy. Toteż obawiając się, aby w trakcie zmiany rządu wniosek się nie zawieruszył, przesyłam w załączeniu wspomniany tom również Panu Ministrowi z prośbą o nadanie sprawie biegu urzędowego.

Pragnę także dodać, że oprócz Konwencji ONZ z 5.XII.1948 r., na którą powołuje się we wniosku, podstawą do wszczęcia postępowania karnego jest również polska ustawa o zbrodniach stalinowskich w okresie PRL, których celem było m.in. zniszczenie grup narodowych, etnicznych, religijnych i politycznych, tortury i przymusowe przesiedlenia. Eksterminacja ludności ukraińskiej w Polsce niczym nie różni się od zbrodni nad ludnością Tatarów krymskich, Inguszetii, Czeczenii czy ludobójstwa hitlerowskiego i dopóki najwyższe władze polskie nie uznają, iż była to zbrodnia, dopóty jej ciężar będzie wisiał nad narodem polskim. Odpowiedzialność za teraźniejsze rozstrzelanie Czeczenii przez ekipę Jelcyna spada przecież na Rosję – i potępia ją za to cały kulturalny świat.

Z Polakami włącznie...

Przesyłam także do wiadomości egzemplarz pisma, które wystosowałem w tej sprawie do przewodniczących Komisji Sejmowych i Klubów Parlamentarnych.

Autor

ЛЕМКІВСКА ХРОНІКА

24.09. 1995 проходило тринадцате засідання Президії ГУ ОЛ. Постановили опрацювати внески о до-тацію на розбудову ватряного поля в Ждині.

23-24.09. член ГУ ОЛ Левко Галь і секретар ГРК ОЛ брали участь в ІV Малопольським Форумі позаурядових ініціатив.

30.09 в будинку „Руска бурса“ в Гролицях „Стоваришнина лемків“ і інші організації знім звязани зорганізували „Лемківську осін“. Виступив (по довший перерві) відмолоджений ансамбль пісні і танцю „Лемковина“ під керівництвом Ярослава Трохановського. За кілька днів у четвер Краківська телевізія показача 20-хвилинний фільм з той урочистости. На показаним фільмі не видно било представника товариства „Лемківщина“ з України. Било тилько керівництво Фондації досліджень Лемківщини зі Львова. З його головою Іваном Красовським.

3-к голови „Стоваришнина лемків“ Петро Трохановській представляючи давну лемківську літературу, зачислив до ней твори: Павла з Кросна, о. Олександра Духновича, о. Олександра Павловича, Івана Прислупського, Василя Довговича, о. Володимира Хиляка, Клавдії Алексович. Показано між іншими книжки: „Верхами лемківського Бескиду“, „Хмара на верху тополі“. Чи тоти творці і їх твори є тилько лемківски?! П. Трохановській виразно ствердив, же то не українски!

7.10. член ГУ ОЛ брав участь в спітканю в Амбасаді України в Варшаві премера і Міністра закордонних справ України з представниками українських організацій в Польщі. Левко Галь тіж спіткався з представником українців Швеції.

7.10. „Сондецька офіцина видавнича“ воєвідського осередку культури в Новим Санчи випустила з друку першу частину книжок „НАШ ЛЕМКОВСКИ ЛЬОС“. Автор Роман Хомяк родом з Вафки в західній Лемківщині. Осовна тематика книжки – перебіг акції „Вісла“ села Вафка. Адреса автора: 38-316 ВИСОВА 116/29.

7-8.10. проходив XXIV З'їзд Організації Оборони Лемківщини в Америці, в яким брав участь голова ОЛ Василь Шлянта. Будучи в США Василь Шлянта зустрічався з українським громадом, в тим й родом з Лемківщини. В Науковим Товаристві ім. Тараса Шевченка в Нью-Йорку голова ОЛ виголосив доповідь на тему положення української національної меншини в Польщі. Били также спітканя в Відділах ООЛ та в приватних хатах. Голову В. Шлянту всяди дуже сердечно принимали.

14.10. СРУ Словаччини і ОЛ Польщі одсвяткували спільно роковини народження поета Богдана Ігоря Антонича в селі Новиця, де перед будинком давной плебанії і побіч грекокатолицької каплиці Успенія Пресвятої Богородиці – 20 липня 1990 року одкрито пам'ятник з погруддям поета, роботи Андрія Одрехівського. В святкуваню 86 річниці народження і 58 смерті Б.І. Антонича взяли участь СРУС і ОЛ Польщі. Крим офіційной частини била тіж артистична, яку показали гості зі Словаччини.

Тіж того дня проведено спільне засідання керівництва Ради СРУ Словацької республіки і Президії ГУ ОЛ у Польщі. Обговорено межеорганізаційну співпрацю на будучність.

14.10. в дуже місцевостях проходили святкування церковних празників: на горі Явір в Висові, Ганчові, Білянці, Ждині, Воливці, Боднарці, Рихвалді і Бересті (хоц церковними патронами сут св. Косма і Дам'ян). В Бересті, Рихвалді і Боднарці святкови богослужиня очолював грекокатолицький парох з Кракова о. митрат Михайло Фецюх. Співслужили іщи трьох отців з парохом Криниці о. С. Мухом.

15.10. в Бехерові за Конечном але юж за границьом в Словаччині, в храмовим святі Покрова Пресвятої Богородиці, што його пренесено з суботи на неділю брали участь мешканці з сел Конечной, Ждині, Гладисова і інших.

21.10. новозбудовану православну церкву Різдва Пресвятої Богородиці в Гожові посвятив голова Польської Автокефальної Православної Церкви в Польщі митрополит Василій в сослуженні єпископів: вроцлавсько-щецінського Єремії, перемисько-новосанцівського Адама і люблінсько-холмського Авеля і біля двадцяти священників і численних вірних.

Новозбудована православна церква Різдва Пресвятої Богородиці в Гожові
Фото М. Пецух

24.10. представники ОЛ голова Василь Шлянта і його з-к Стефан Гладик одвиділи місце концентраційного табору з 1914-17 років в Талергофі недалеко Грацу в Австрії. Завезли они памяткову таблицю присвячену вшитким вязням з Галичини, з яких 1767 померло там. Зістала одправлена заупокійна Служба Божа і посвячена вмонтована таблиця, в каплиці – памятці вязням Телергофу. На закінчення делегація Об'єднання лемків з Польщі заспівала „Вічную память“.

27.10. святкували церковни празники в Панкний, Новиці і Устю. В Устю Руским (все іщи Горлицьке) і Новиці святкови богослужиня провадив заступник декана Краківського о. Юліян Кравецкий парох Полян, Зиндранови і Вільхівця. Співслужили отці, місцеві парохі: Петро Гутко, Іван Ключник і Павло Сивец.

29.10. проведено поширени збори Президії Головної Управи ОЛ в Ждині. Оцінено остаточно перебіг Ватри '95 та схвалено, яки праці треба конечно виконати іщи в тим році.

Голова ОЛ Василь Шлянта зложив звіт з поїздки до США та про перебіг Крайового XXIV з'їзду ООЛ в Америці. Реляцію з поїздки делегації ОЛ до Талергофу представили голова і з-к голови ОЛ – Василь Шлянта і Стефан Гладик.

5.11. в Снині (Східна Словаччина) проходив 5-ий Фестиваль духовної пісні, організуваний Радою СРУС. Крім хорів зі Словацької Республіки, виступили і закордонні: з Польщі «Бялисток» з Білостоцько-Гданської православної епархії. З України: «Галицькі передзвони» з Івано-Франківська. З Росії: «Кантус» з міста Пермі.

20.11. в Пряшеві проходила спільна зустріч Ради СРУ Словаччини і Президії ГУ ОЛ Польщі. Обговорювали спільне діяння обох організацій. Зі сторони Ради СРУС брали участь: Павло Богдан – голова СРУС, Мілян Бобак – з-к голови СРУС і Мирослав Ілюк – головний редактор «Нового життя». Від ОЛ брали участь: Василь Шлянта – голова Президії ОЛ і його з-к Стефан Гладик. В тим спітканню брав участ тіж голова ОУП Юрій Рейт.

25.11. в Шпротаві в Галя-концерті „III Споткань Груп сьпєвачих: Земя і Людзе“ (в яких взяло участь 45 ансамблів і 525 учасників) нагороду Grand Prix і нагороду зеленогірського воеводи одержав ансамбль „Кичера“ з Центру Культури в Лігници „за песні українське“. Виступав також ансамбль „Окмел“ зі Шпротави (?) з програмою „пєсьні русінських“ (за „Газетою Любуською“ № 272 від 27.11.95).

26.11. в Гожові проходили „III Спотканя з культуром лемковском“, що їх організували „Стоважишенє мілосьнікуф культури лемковскей в Лугах“ і „Стоважишенє лемкув, Коло в Гожове“.

– о годині 12.00 відкривали в музеї виставу 33-х графік Василя Мадзеліяна з Каліфорнії в США зі збірки: „Лемківський Іконостас“ випозичених з депозиту редакції „Ватри“.

– о 16.00 проходив в театрі концерт. Виступали: (відмолоджена) „Лемковина“ з Білянки, „Ославяни“ з Мокрого, „Худоба“ з Вроцлава, хор „Схоля“ зі Стшелць Краєнських, „Хвилина“ з Лугів.

29.11. телевізія Ряшів в другій льокальній програмі надала першу передачу для українців.

1.12. проходило 16-те засідання Президії ГУ ОЛ в Ганчові. Обговорювали діяння Президії ГУ ОЛ за 1995 рік і схвалили провести третє пленарне засідання членів ГУ ОЛ і голів гуртків ОЛ в Горлицях 23.12.95 р.

1-2.12. проходило в Бардієві знане од давна свято культури русинів-українців „XXIII-та Маковицька струна“, в котрій брали участь представники ОЛ.

2.12. одбилось спіткання керивництв Ради СРУ і ОЛ Польщі. Офіційно підписали міжорганізаційну угоду про співпрацю. Од ОЛ брали участь: Василь Шлянта, Стефан Гладик, Петро Шафран, Петро Чухта і Стефан Дзямба – голова Головної Ревізійної комісії.

9.12. Головна ревізійна комісія ОЛ провела першу контролю діяльности ГУ ОЛ в тій каденції.

16.12. Рада СРУ СР організувала перший міжнародний фестиваль української пісні в Гуменним. Тим Святом закінчили святкування русинско-української культури в тим році, што їх організує Союз русинів-українців в Словацькій Республіці.

(пш)

Шкільні підручники

одержані з України, передані Об'єднанням українців у Польщі для Об'єднання лемків для потреб навчання української мови на Лемківщині

1. БУКВАР – Скрипченко, Вашуленко – підручник для І класу – 43
2. МАТЕРИНКА – Український буквар – Черденченко – підручник для І класу – 15
3. УКРАЇНСЬКА МОВА – підручник для І класу – Хорошковська, Охота – 10
4. ВІКОНЕЧКО – навчальний посібник для І класу – Бібік, Коваль – 25
5. УКРАЇНСЬКА МОВА – підручник для І класу – Хорошковська, Охота – 10
6. ЗЕЛЕНА НЕДІЛЯ – літня читанка для початкової школи – Оксана Берес – 10
7. РІДНА МОВА – підручник для 2 класу – Білецька, Вашуленко – 5
8. БІЛА ХАТА – читанка для 3 класу – Оксана Берес – 5
9. ПИСАНКА – читанка для 4 класу – Оксана Берес – 10
10. ЧИТАНКА – підручник для 2 класу – Скрипченко, Савченко – примірники

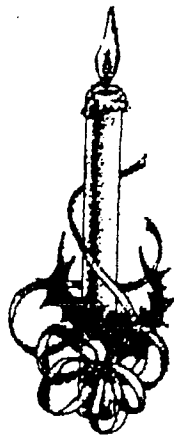
ДИТЯЧА СТОРІНКА

НЕБО І ЗЕМЛЯ

Небо і земля,
небо і земля
нині торжествують.
Ангели й люди,
Ангели й люди
весело празнують.

Христос родився,
Бог воплотився,
Ангели співають,
Царіє вітають,
Поклін віддають,
Пастиріє грають,
«Чудо, чудо!»
повідають,
«Чудо, чудо!»
повідають.

Левицький Роман

Я, Роман Левицький, народився у 1908 році. Після закінчення Краківського університету учителював у Кракові, згодом одержав учительську посаду в Гімназії Рідної Школи в м. Яворові. З 1937 по 1939р.-учитель гімназії у м. Самборі. У 1939 році переїхав до Кракова, а потім до Нового Санча на посаду шкільного інспектора. З 1940 по 1944р.-вчитель співу і музики та диригент учнівського хору в Українській учительській Семінарії в Крилиці. У 1945 році переїхав на захід. З 1951 року диригент хору і керівник капели бандуристів. Проживаю у США і керую великим хором.

Шкільний мішаний хор Української учительської семінарії в Крилиці

перед Оперним театром у Львові 31 липня 1942 року.

Нижче друкуємо статтю-рецензію д-ра габілітованого Ростислава Жерелика з Інституту Історії Вроцлавського Університету на тему докторської праці д-ра Казімежа Пудло: „Лемки” („Лемкове”) написаної в Інституті Політології Вроцлавського Університету (опублікованої в етнографічних працях Польського Людознавчого Товариства у 1987 р.).

Хочемо звернути увагу наших Шановних Читачів на час писання цієї праці – був це період діяння і поважного втручання цензури.

Само сформулювання теми в тамтому періоді поліцейсько-партійної диктатури, яка відносилася до проблем визнаних в ПНР як своєрідне „табу” (злочинна, депортаційно-паціфікаційна, каральна акція „Вісла” 1947 р.) в очевидний спосіб алярмувала відповідні клітини Служби Безпеки, яка й починала свої дії. Це і мусіло відбитись на обсязі і способі підходу до ряду проблем обговорюваних в праці.

В роках 1982-1989 відповідні відділи Служби Безпеки підготовлювали провокації в середовищі української національної меншини. Йшлося про зактивізування, підтримування і поширювання лемківського сепаратизму від українського народу, „відігрівання” санаційного, згодом гітлерівського задуму створити новий „лемківський нарід”.

Тут треба згадати написану в тій цілі на доручення Відділу Внутрішніх Справ Восвідського Уряду в Лігніці горезвісним україножером Едвардом Прусом довірочної-тайної („поуфне”) праці – своєрідної інструкції: „Людность українська в Польще – пшеишлосьць і тєразньейшосьць (Експертиза)” з березня 1985 р. і виданої тиражем 50 примірників.

Університетські наукові осередки у Польщі – Краків, Вроцлав, Познань, Люблін (Університет МК-С) просто „заливають” студентів темами дипломних робіт пов'язаних з проблемами лемківської етнографічної групи українського народу, з точки зору різниць, які відрізняють лемків від інших українських етнографічних груп.

Практично чи не єдина у Польщі поважна сучасна праця з лемківської тематики є саме праця д-ра К. Пудло, яка однак не є вільна від похибок спричинених згаданими вище обставинами.

Пропонована Читачам публікація проф. Р. Жерелика має на увазі приблизити студентам (які пишуть дипломні роботи) ті проблеми, на які слід звернути увагу при користуванні різними працями писаними зокрема науковцями Познанського університету на теми пов'язані зі злочинною акцією „Вісла” і українською етнографічною групою лемків, зокрема вже після їх карального розселення на Західних і Північних Землях.

Справа вагома тим більше, що на науковій сесії в Кракові, зорганізованій Східно-Європейською Комісією Польської Академії Знань („ПАУ”) на тему „Лемки і сучасне польське лемкознавство”, що проходила 21-22.6.1995 р. зокрема молоді науковці гостро-критично віднесли до писань зокрема проф. д-ра Анджея Квілецького в Познанському Університеті.

Критично оцінили також працю д-ра К. Пудло, хоч і підносили обставини, в яких вона писалась.

Редакція

Rościław Żerelik (Wrocław)

Kilka uwag o Łemkach

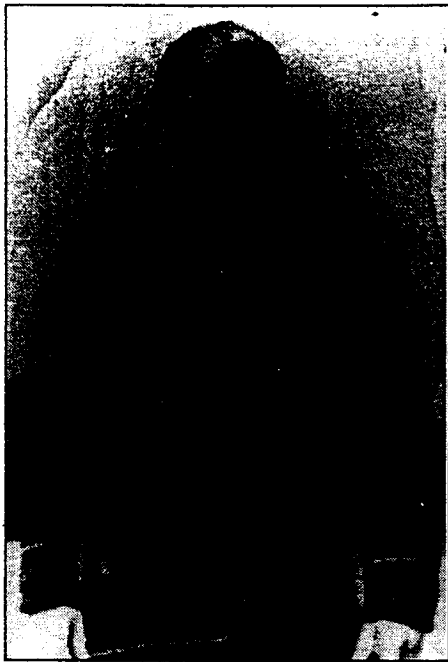
(w związku z książką Kazimierza Pudło „Łemkowie. Proces wrastania w środowisko Dolnego Śląska 1947-1985”, Prace i materiały etnograficzne, t. XVIII, Wrocław 1987, ss. 197, 31 ilustracji)¹

W ostatnich latach opublikowano kilka interesujących prac dotyczących języka i kultury Łemków². Z zainteresowaniem zatem należało powitać ukazanie się kolejnej książki poświęconej tak zaniebanej problematyce³, a której Autor dał się już kilkakrotnie poznać jako dobry znawca problemów mniejszości narodowych, w tym Łemków, ukraińskiej grupy etnograficznej⁴. Poza odpowiedzią na postawione w tytule pracy pytanie należało także oczekiwać wyjaśnienia, choćby w skróconej formie, faktycznych przyczyn przesiedlenia Łemków na Ziemię Zachodnie i Północne Polski. Do stanowiska Autora w tej i innych kwestiach ustosunkuję się niżej.

Wątpliwości budzi zakres terytorialny omawianej pracy, zwłaszcza że Kazimierz Pudło jako ramy chronologiczne dla swojej rozprawy przyjął lata 1947-1985,

w których kilkakrotnie zmieniały się granice administracyjne dolnośląskich województw. Dolny Śląsk jako pojęcie geograficzne jest bardziej rozległy niż województwo wrocławskie w granicach z 6 VII 1950 r. (przyjętych przez Autora). Obecnie Dolny Śląsk to ziemie województw: wrocławskiego, legnickiego, wałbrzyskiego, jeleniogórskiego, oraz częściowo zielonogórskiego i opolskiego. Położenie znaku równości między Dolnym Śląskiem a miastem Wrocławiem i województwem wrocławskim z 1950 r. prowadzi nie tylko do pomniejszenia terytorium regionu, ale przede wszystkim do wypaczenia rzeczywistego rozmiaru osadnictwa łemkowskiego na Dolnym Śląsku. Jak stwierdza Autor (s. 7) w 1950 r. ustał zasadniczy proces osiedleńczy ludności niepolskiej na

Продовження на 22-23 сторінках

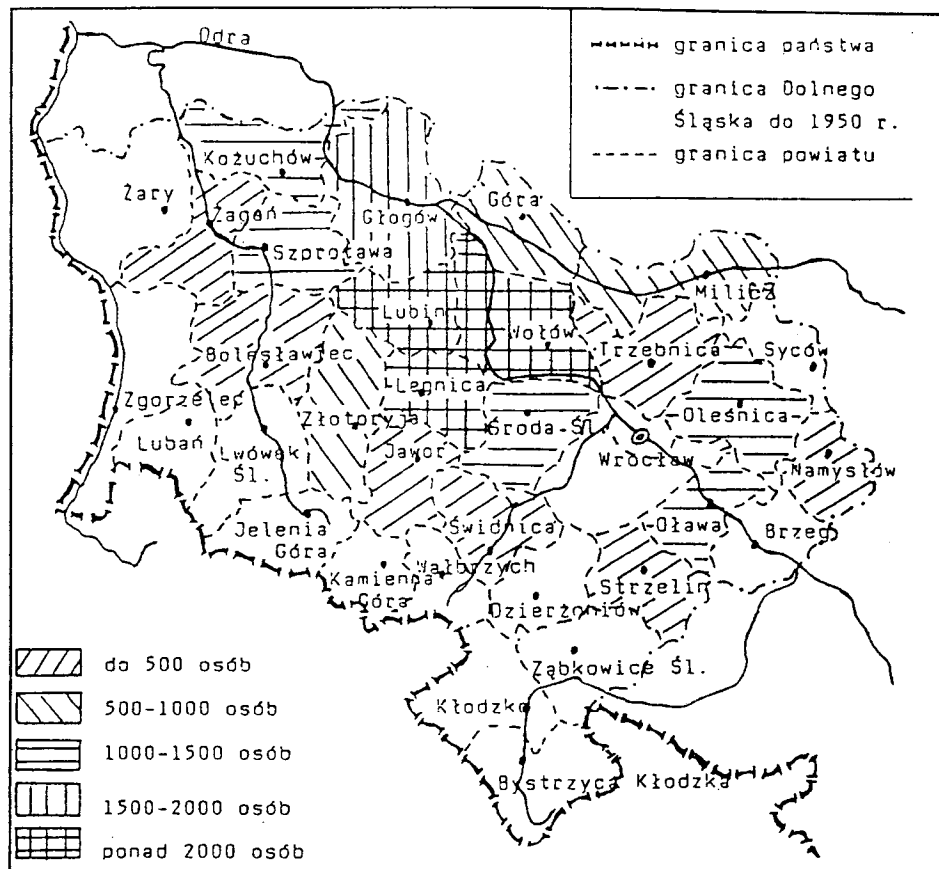
Мирон Яценік з Позжадла в гуні привезений зі села Злоцке (70-ті роки). Гуню подаровано для Музею в Гожові (архівне фото)

Продовження з 21 сторінки

tym terenie. Wynika stąd, że przesiedlenia Łemków dokonano w okresie, kiedy obszar województwa wrocławskiego (sprzed 1950 r.) pokrywał się niemal całkowicie z terytorium Dolnego Śląska⁵. Przyjęcie okrojonego terytorium sprawia, że poza analizą pozostają powiaty: głogowski, kożuchowski, szprotawski, namysłowski i żagański, a w niektórych z nich osadnictwo łemkowskie przybrało szczególnie intensywny charakter. Podczas reformy administracji w 1975 r. do nowo powstałego województwa legnickiego dołączono powiat głogowski.

Rozmieszczenie Łemków na Dolnym Śląsku w latach 1947-1948

Lp.	Powiat	Liczba rodzin 1947	Liczba osób 1947	Liczba rodzin 1948	Liczba osób 1948
1	Bolesławiec	—	—	98	486
2	Głogów	480	1895	312	1560
3	Góra Śląska	240	876	270	869
4	Jawor	—	—	36	189
5	Kożuchów	287	1534	341	1479
6	Legnica	468	2152	419	2068
7	Lubin	599	2630	584	2427
8	Milicz	244	919	199	783
9	Namysłów	33	147	31	136
10	Oleśnica	456	2010	315	1381
11	Oława	316	1346	271	1145
12	Strzelin	—	—	50	227
13	Szprotawa	301	1486	386	1458
14	Środa Śląska	271	1377	225	1134
15	Świdnica	—	—	33	148
16	Trzebnica	159	737	86	413
17	Wołów	624	2869	553	2545
18	Złotoryja	207	1033	106	504
19	Żagań	—	—	13	51
	Razem	4685	21011	4328	19003

Lektura pracy K. Pudły budzi także pewne zastrzeżenia od strony wykorzystania materiałów archiwalnych. Odnosi się wrażenie, że Autor kwerendę archiwalną zakończył na 1975 r. Nie uwzględnił zmian terminologicznych jakie zachodziły w archiwach polskich na przestrzeni ostatnich lat⁶. Błędne jest także cytowanie zespołów w Archiwum Państwowym we Wrocławiu. Z pracy Pudły nie dowiemy się z jakiego zespołu korzystał we wspomnianym Archiwum. Mniej biegły badacz miałby kłopoty z odszukaniem wykorzystywanych przez niego jednostek, wśród około 500 zespołów akt wytworzonych przez różne instytucje po 1945 r. (s. 33 przyp. 17). W podanym przypadku chodzi o zespół: Urząd Wojewódzki Wrocławski, Wydział Osiedleńczy (IX). Właściwy zapis jednostki winien zatem brzmieć: AP Wr., UWW, sygn. IX/270. Nieścisłości stwierdzić można też w zapisie tytułów jednostek archiwalnych w pracy i w inwentarzu archiwalnym (np. s. 33 przyp. 17, s. 35 przyp. 1), a nawet w sporządzaniu samych przypisów (s. 47 przyp. 13). Także podane na s. 190 jako źródła nazwy trzech archiwów (pominięte Archiwum Państwowe we Wrocławiu!) nie są nimi w istocie, ale instytucjami w których te źródła się przechowuje i udostępnia. Na s. 9 K. Pudło informuje, że archiwalia przechowywane w archiwum w Wołowie były cennym uzupełnieniem innych źródeł (ankiety, penetracja środowiska). Tymczasem w tym mieście nigdy nie było żadnego archiwum poza zakładowymi. Jeżeli zatem Autor wykorzystywał archiwum Urzędu Miasta i Gminy, to pozostaje pytanie, dlaczego nie zrobił tego w innych archiwach byłych powiatów (np. w Lubinie, Złotoryi czy Środzie Śląskiej). Nie spożytkował też K. Pudło bardzo ważnych zespołów archiwal-

nych do badania problemu przesiedlenia Łemków, mianowicie: Państwowego Urzędu Repatriacyjnego z AP we Wrocławiu oraz Ministerstwa Ziem Odzyskanych Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Szkoda też, że Autor nie wykorzystał najnowszej pracy F. Kusiaka, dotyczącej osadnictwa wiejskiego na Dolnym Śląsku w latach 1945-1949, w której przedstawiono m.in. osadnictwo Łemków w ramach akcji „Wisła”, a której wyniki niejednokrotnie uzupełniają osiągnięcia omawianej pracy⁷.

Książkę rozpoczyna krótki, oparty na literaturze przedmiotu rozdział poświęcony sporom wokół etnogenezy Łemków, ich kulturze, historii i środowisku.

Najwięcej wątpliwości budzi u czytelnika tej książki rozdział drugi. K. Pudło stanął po stronie tych badaczy, którzy sądzą, że przesiedlenie Łemków w II kwartale 1947 r. było jedynym sposobem pokonania Ukraińskiej Powstańczej Armii⁸. Wyraża nawet opinię, że część ludności ukraińskiej stwierdzała, że na Łemkowszczyźnie nie działały UPA i OUN. Tak enigmatycznym stwierdzeniem można podpierać wszystkie tezy. Jeżeli Autor przeprowadził badania ankietowe, to winien to swoje spostrzeżenie poprzeć konkretnymi danymi. UPA na Łemkowszczyźnie działała z całą pewnością, chodzi jedynie o skalę tego zjawiska i poparcie Łemków.

Przypisy:

1. Prezentowany artykuł recenzyjny został oddany do druku w „Roczniku Dolnośląskim” w lutym 1989 r. Ze względu jednak na fakt, że czasopismo to przestało się ukazywać nie został on nigdzie opublikowany. W „Kulturze Dolnośląskiej”, nr 2-3, 1989, s. 84-85 ukazała się moja recenzja omawianej pracy. W porównaniu z tekstem z 1989 r. poczyniłem w nim jedynie zmiany kosmetyczne.

2. Z. Stieber, Dialekt Łemków. Fonetyka i fonologia, Wrocław 1982; Łemkowie. Katalog wystawy, red. A. Kroh, Nowy Sącz 1984; R. Brykowski, Łemkowska architektura drewniana cerkiewna w Polsce, na Słowacji i Rusi Zakarpackiej, Wrocław 1986; Łemkowie. Kultura – sztuka – język. Materiały z sympozjum zorganizowanego przez Komisję Turystyki Górskiej ZG PTTK, Sanok, D. 21-24 września 1983 r., Warszawa-Kraków 1987.

3. Poza Autorem tej książki problematyką łemkowską po II wojnie światowej (do 1989 r.) zajmował się przede wszystkim A. Kwilecki (por. K. Pudło, Łemkowie..., s. 8 przyp. 6).

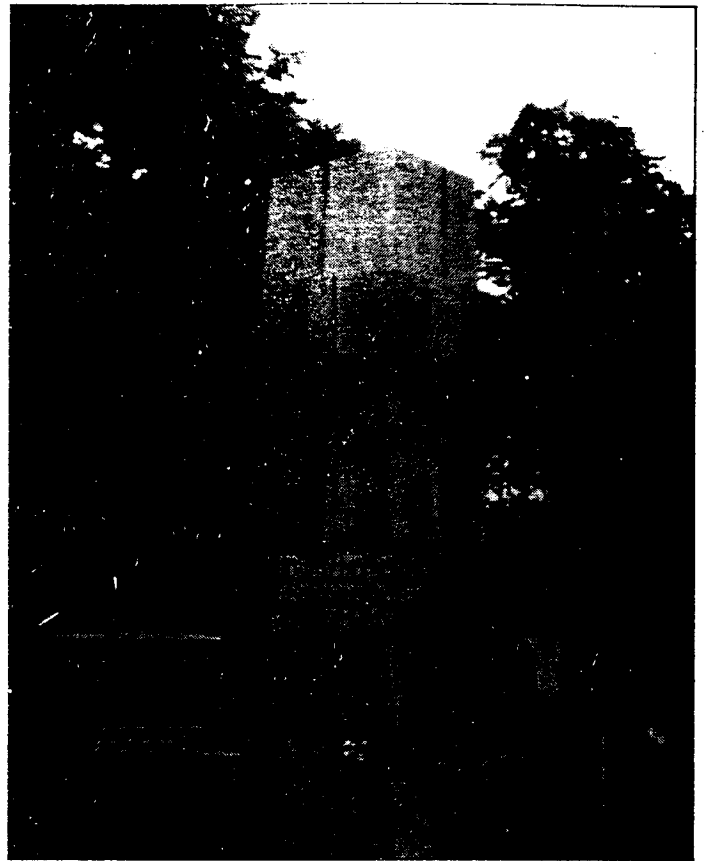
4. K. Pudło, Osadnictwo łemkowskie na Dolnym Śląsku w latach 1947-1969, (w:) Wieś Dolnośląska, 1970, XX; tenże, Łemkowie na Dolnym Śląsku (1947-1982), „Rocznik Dolnośląski”, 1985, IX; tenże, Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, „Kultura Dolnośląska”, 1987, z. 3.

5. W 1946 r. należący wcześniej do rejencji wrocławskiej powiat zielonogórski przyłączono do woj. poznańskiego, a do woj. wrocławskiego dołączono górnoślązki powiat Żary. I I 1950 r. do woj. zielonogórskiego przyłączono powiaty: kożuchowski, żagański, głogowski i szprotawski, a do woj. opolskiego powiaty: brzeski i namysłowski (zob. K. Orzechowski, Terytorium województwa wrocławskiego w przeszłości Śląska, „Sobótka”, 1970, s. 346).

6. Od 1975 r. nie ma już Powiatowych Archiwów Państwowych, których zasób przejęły archiwa państwowe. Błędnie cytowana jest nazwa dawnego Wojewódzkiego Archiwum Państwowego. Autor nazywa je: Państwowe Archiwum Wojewódzkie (s. 33 i dalej), chociaż taka nazwa na określenie tej instytucji nigdy nie funkcjonowała. Od I I 1984 r. obowiązuje nazwa: Archiwum Państwowe we Wrocławiu.

7. F. Kusiak, Osadnictwo wiejskie w środkowych i północnych powiatach Dolnego Śląska w latach 1945-1949, Wrocław 1982, w której nadaje Łemkom termin „migranci wewnętrzni”, jakby nie dostrzegając przymusowego charakteru przesiedlenia. Termin „przesiedleńcy” słusznie stosuje Pudło (s. 10).

8. Według relacji licznych świadków (Łemków) o wysiedleniu na Zachód mówili radzieccy agitatorzy już w 1945 r., przy okazji wymiany ludności między Polską a USSR. Problem wysiedlenia był także jednym z zagadnień poruszanych w programach partii obozu londyńskiego (por. Stosunki polsko-ukraińskie 1917-1947. Od tragedii do współpracy, 1990).

Григорій Пецух: пам'ятник партизанам і добровольцям Червоної Армії в Устю Горцицькому, поставлений у 1963 році заходами Секції Регіональної Лемківської Культури при Головному правлінні УСКТ

В листопаді 1994 року візначили сотну річницю народження (6.11.1894) та двадцятку річницю смерті (9.11.1974) Якова Дудри – народного поета з Лосі.

13.11.1994 р. в церкві в Лосі о. Юліан Кравецький відслужив заупокійну Літургію і при моєму поєднанні паннахиди. На могилі поклали квіти від Об'єднання Лемків.

На мімку при могилі Поета ніяк паннахиди

Ще до рецензії на книжку „Рапсодія для лемків” Ярослава Зволінського

Відгук на заклик Івана Красовського до фльоринчанів

«Хто, до кого, з чим?» – запитаю – знайшовся другий «Апостол» по Єжи Гарасимовичу?

Який балаган був в життю Зволінського, такий і в його писанні, бо таке буває у «мішанців», що не знають, хто вони. Бо на чий млин така писанина, чи за «юдин» гріш?

У своїй книжці автор Ярослав Зволінський сказав пів правди, що його предки не прийшли з України, бо його дідо Зволінські був «зайдою»* до Білцаревої. – був поляком і ніколи, як памятаю, добре не говорив по-лемківськи. Прийшов на службу до вдови Кобанихи з роду Трохановських на «солтистві», з якою пізніше оженився. Мали вони сина Андрія, (батько Ярослава), який приженився в Фльоринці, бо Кобаниха мала сина з першого подружжя, який проживав в Америці.

Але родовід баби Кобанихи таки походить з України. Її предок Трохановський (первісне прізвище Трухан) був політичним біженцем з царської Росії – з України. Тодішня влада надала йому солтиство в Білцаревій. Тут він оженився з дочкою місцевого священника Марією.

Батько Ярослава (...) був дяком в греко-католицькій церкві, відтак від 1927 року у православній. Тоді 2/3 населення села перейшло на православ'я, бо люди хотіли бути як найдалі від поляків і Риму. Не вірили, що «Польські Аутокефалічни Косьцюл Православни». Так є і досі. Там де були старі священники-москвофіли, люди були схильні до православ'я, де були священники молодшого покоління, нарід був свідомий. та стояв твердо при греко-католицькій церкві і розумів, що є частиною українського народу.

Прийшли до Фльоринки молоді священники до греко-католицької церкви і до православної. Обидва українці. В греко-католицькій о. Антін Погорецький відтак о. Василь Хробак, а у 1937 р. О.О. Студити з Угнева. Народ віджив, піднеслася національна свідомість. О.О. Студити зорганізували Марійську Дружину, хор, аматорський гурток. Інших організацій влада не дозволяла. До Церкви приходили православні мешканці околичних сіл та навіть поляки, щоб послухати нашого хору. Приємно було співати з добрим диригентом о. дияконом Михайлом Цікайлом. Часто давали концерти з нагоди церковних та народних свят, ставили п'єси, чи комедії, і в цей спосіб притягали народ. Притім О.О. Студити помагали людям чим могли, без огляду на віровизнання. Добре жили з о. Петром Тарановським, православним парохом.

* Зайдами називали лемки чужинців, які приходили до наших сіл за працею.

Григорій Пецух з дружиною Софією і сестрою Антоніною перед церквою в Фльоринці
Фото Дарій Пецух

О. Тарановський теж провадив церковний хор, а його дружина вчила дівчат вишивати і варити. Передплачували українські журнали «Нову хату» і «Жіночу Долю», з яких користало жіноцтво. В часі війни о. Петро включився до суспільної праці в УДК в Криниці. Його доня була ученицею української семінарії.

У 1945 р. о. Тарановський виїхав з кількома родинами (які переселились) в Україну (Кіровоград), бо не сподівався толеранції від польського уряду.

Думав Зволінський, що вже нема кому боронити доброго імені українців з Фльоринки, але помилився. Фльоринчани обізвіться!

Хвалить радянську армію, справді є кого. Наїхали на Лемківщину мов колишні татари (хоч траплялись і порядні одиниці). Лапали по селах «добровольців» на гарматне м'ясо під Берлін і Прагу – скільки їх повернуло? Чому ж пан Зволінський там не пішов і інші йому подібні?

Я ще не забула, як крали по хатах: що попало під руки. Дівчата, як перед німецькими так і советськими солдатами, ховались, де могли – та і жінкам не щастило, як котра пошла.

Що ж, вернулись деякі бувші комуністи до уряду Польщі, і їх помічники знов «апостолують». Може колись побачимо хто вони, коли відкриють архіви «УБ» (Уряд Бєлєски).

Пише даліше п. Зволінський, що Боярський запрошував його на з'їзд українців до Варшави... Справді? Що ж за «персона» був п. Зволінський, що п. Боярський знав про нього? Гм...! Хиба, що довідався про його евентуальну співпрацю з УБ від свого приятеля (Білоруса за нар.), який працював в міністерстві Внутрішніх Справ. До нього п. Боярський звертався з важними справами допомоги українцям. З такої допомоги скористав і мій син, коли не міг дістати дозволу на виїзд на лісову практику до Югославії.

По смерті Сталіна, 1956 р. був переломовим роком відносно національних меншин у Польщі. Вже усі мали свої організації, а вкінці по циганах... і українці прийшли на чергу. При Воевідських Радах Народових дозволено творити «Комісії до справ українських». По Кошаліні і Вроцлаві пішла Зелена Гора. Молоді лемки українці, працююча інтелігенція, робітники і селяни гуртувались – ішла праця, на яку нас було стати, зорганізували хор.

Відтак їздили ми з «опікунами» з ВРН по повітах вибирати делегатів на I З'їзд українців у Варшаві. І мені припала честь бути делегатом, відтак членом Головного Правління Українського Суспільно-Культурного Товариства, опісля Воевідського правління, членом хору, вкінці працівником в Зеленій Горі.

Тоді мала нагоду пізнати нашу молодь. Пам'ятаю і Ярослава Зволінського з Фльоринки (хлопцем) і з Зеленої Гори. Він приходив лише на імпрези і на наші виїзди в терен. В вишиваній сорочці, з усмішкою, не брав жадної участі, тільки обсервував, розпитував, що мене часто непокоїло. Таких «асів» було кількох.

Досить скоро почався клопіт з владою, тягання по урядах, вкінці арештування нашого секретаря Воевідського Правління УСКТ Михайла Ковалського. На суд не допущено нікого з нас, як свідків. Засуд: 6 років в'язниці. Різні були припущення: «хто і де?». І невинних посуджували. Та помалу «вилізе шило з мішка». Дай Боже!

Треба додати, що в результаті всього – польська влада розв'язала наше Воевідське Правління в Зеленій Горі.

Не вірю теж, щоб наші учителі Семінарії в Криниці коли-небудь висловлювались негативно про лемків: навпаки, радше позитивно. Вони посвятили себе освітній праці і їх девізою стало гасло «Освіта – для лемків», бо знали, що Лемківщина занедбана в міжвоєнному часі: скасовано українську мову в народних школах, ширено православ'я, тоді коли руйновано православні храми на східних українських землях.

В часі війни і ми жили в Криниці, в міру можливостей обидвоє з чоловіком включились до суспільної праці. Знала я усіх учителів і стрічались ми з ними. Ще і досі деякі із них живуть в Америці, а мабуть і в Польщі. Зустрічаю тут в Канаді бувших учнів Семінарії, які зі сентиментом згадують своїх учителів. Не «плюють» на сонце, яке їм присвічувало.

Ю. Саноцька

Друкуємо за журналом «Лемківщина», ч. 2, Літо 1995

✉ Листи до Редакції

6.XI.1995 р.

Вельмишановний пане Редакторе!

Усі номери „Ватри” отримав. Залишаюся безмежно Вам вдячний.

Як читаю „Ватру” нашу
Так у серці променисто!
Бачу неба рідну чашу,
Що сіяє золотисто.

Чітко бачу отчу землю
Ув одежі зелененькій,
Всю красу її приємну,
Мов ясне обличчя ньеньки.

Тіло повниться снагою
І тужавіє надія,
Гострий час стає весною
Окриля, мов сонця дія.

І вникаю у проблеми...
Дай їх, Боже, розв'язати,
Щоб потомків хоч дилеми
Не могли в житті кусати.

А тому я Вам бажаю
Сили, щастя в Новим Році,
Втішних успіхів в Краї
Стільки, наче хвиль в потоці!

З повагою Іван Головачак

*

24.11.1995

Казадера, Ка, США

Високоповажаний Пане Михайле!

Сердечно дякую за «Ватру». З неї я все довідаюся багато про нашу Лемківщину – що там перейшло і що там тепер діється.

Мій брат Семан – Богу дякувати – помалу приходить до себе. Його донька Оля (що живе в Польщі коло Любіна) з її мужем Петром і з дітьми відвідують його тут у Ватервліст.

Вам цікаво знати, чому я перенісся з Ново-Санцівської гімназії до Тернопільської? Мій двоюрідний брат, що жив на Поділлі, зимою зломив клуб ноги на санках і його нога дуже помалу гоїлася. Він не міг ходити до школи, і щоби не стратити часу постановив здавати екзамен. Жиючи з ним, щоденно я міг з ним вчитися, бо він був в тій самій класі, що і я. Так я йому помагав і він успішно здавав екзамен. В 1937 році ми разом здали матуру. Це був під час польської пацифікації Поділля і нам це приходило не так то легко, бо проти нас, українців, існувала дискримінація (...).

(...) Вибачте, що зараз не відписав. Тут літом у нас велика «тиуристична завірюха» – знакоми, приятелі, родина ближча і дальша, обов'язки в хаті і коло хати і так даліше.

Тримайтеся добре і здорово на многі літа, бо наші Лемківщині Ви є потрібні.

З пошаною і поздоровленням для Вас і Вашої Дружини.

Василь Мадзелян

Нові книжки Видавництва «Український архів»

«Повстанські могили»

У жовтні 1995 року появилася друком I-ий том «Повстанських могили» – пропам'ятної книги впадших на полі слави вояків Української Повстанської Армії – Захід VI Воєнної Округи «Сян» Тактичних Відтинків «Лемко», «Бастіон», «Данилів» (1944-1946). Книжка ця виводить з забуття на сторінки нашої історії прізвища й псевдоніми 507 безіменних досі воїнів УПА, котрі своє життя віддали обороні рідної землі.

Біограми полеглих публікуються у книжці окремо для кожного тактичного відтинка, у тому: «Лемко» – 208 осіб; «Бастіон» – 157 осіб; «Данилів» – 142 особа. Найраніші інформації про полеглих, поміщені в книжці, походять з 11 лютого 1944 р. У біограмах подано: ім'я і прізвище полеглого; псевдонім; дату і місце народження; ступінь і функцію у підпіллі; назву сотні УПА; освіту і професію; дату, місце і обставини смерті; місце поховання; джерело поданих інформацій.

Неоціненну джерельно-фактографічну вартість мають публіковані у книжці документи (оперативні звіти, фрагменти хронік відділів УПА з описами боїв) та листи від сімей і друзів полеглих, які надійшли на адресу Українського архіву.

Вражаюча промовистість «Повстанських могили» усвідомлює глибокий сенс постійного пошуку місць спочину тих, чия смерть не була даремною. Пошуку, який може вести кожен, користуючись засадою автора книжки: одне пововстановлене прізвище полеглого – одна символічна могила, один псевдонім

Радісних Свят Різдва Христового
та щасливого Нового 1996 року
Читачам «Ватри» бажає

Український архів

– один стрілецький березовий хрест. І буде книжка, мов партизанський цвинтар, якого вдруге ніхто уже не знищить. У захисті тих, чії імена публікуються у цій книзі, стоятиме наша пам'ять. До друку підготовляється II-ий том цього титулу.

Матеріал до I-го тому «Повстанських могили» зібрав і до друку підготував Євген Місило. Об'єм книжки: 408 сторінок, 40 фотографій, обкладинка тверда, кольорова. Ціна книжки – 15 нових зл.

«Слідами пам'яті»

Перший том літописного календаря на 1996 р. Книжка започатковує нову популярну видавничу серію Українського архіву, присвячену минулому й сьогоденню українців у Польщі, їх культурній спадщині, творчим надбанням, громадянському становищу. У книзі багато фотографічного матеріалу та унікальних документів до історії Церкви, Української Повстанської Армії, виселення українців з Польщі в УРСР, місць національної пам'яті. Тут також уперше публікується гасловий показник 740 прізвищ учителів, священників, сусп.-культ. діячів, літераторів, митців. Їхні біографії увійдуть у «Лексикон українців у Польщі», над яким працює Видавництво «Український архів». 336 сторінок, 80 фотографій. Ціна книжки – 8 зл.

Можна ще також купити три інші книжки, які у Видавництві появилася друком у цьому році:

«Удома й на чужині» – патріотична книжка Володимира Сави про Угринів і угринівців, в якій багато місця відведено церковним звичаям, знегодам воєнної завірюхи, наслідкам акції „Wisła”, мученицькій долі українських повстанців та життю й діяльності угринівців на виселенні. У книжці – 110 унікальних знімків. Ціна книжки – 5 нових зл.

«І стверди діло рук наших» – спогади о. Степана Дзюбини. Перша мемуарна публікація про душпастирську працю серед вірних Греко-Католицької Церкви у Польщі в 1938-1994 роках. Цінним доповненням спогадів є 172 документи до історії УГКЦ та понад 130 унікальних знімків. Ціна книжки – 17 зл.

Усі видання Українського архіву висилаємо на кошт Видавництва. Можна їх придбати після складення замовлення на адресу:

OFICyna WYDAWNICZA ARCHIWUM UKRAINSKIE (abo)
OFICyna WYDAWNICZA „UKAR”

01-581 Warszawa, ul. Krasińskiego 16 m. 84
tel./fax (0 22) 39-87-73

і в плати грошей на банківий рахунок:

Archiwum Ukrainkie
Bank Gdański S.A. IV Oddział Warszawa-Filia
nr 300012-1296-136

ЗИМА В КАРПАТАХ

Як кожна пора року, так і зима мала свого святого, котрий символізував зміну в природі, як рівнож звязані з тим заняття. Святого Архистратига Михаїла за старим стилем припадає 8 листопада і до того часу лемківське село мало бути готове до довгої зими. Дуже добрим знаком було, як в тім часі або найкраще в той день на замерзлу землю впав перший сніг, що мало означати вчасну і суху весну.

В численних лемківських парохіях св. Михаїл був духовним опікуном (патроном) церков і в той день по Богослужбі, майже в кожній хаті справляли гучні гостини, так звані лемківські «кормешки». В тім то часі було в селі найбільше весіль, бо і комори були повні якогось добра і не треба було спішитись в поле.

В звичайні дні газдівські стодоли дудніли від молочення збіжжя а в хижках фурчали веретена і крутили

довгу срібну нитку лемківського «шовку». В ступках товкли льняне сімя на муку, з котрої в оліярях витискали пахучий олій, котрим в пісні дні мастили гриби, кеселицю, сиру капусту, фасоллю, чи просто мачали в нім разовий хліб, що з цибулею було дуже смачне.

В ручних млинцях мололи зерно на хліб як і на інші потреби, бо від Велиї Різдва Христового по Богоявлення Господне не можна було виконувати тяжких робіт, а вже молоття в тім часі вважалося гріхом.

Аж два тижні по Йордані, як вже свячена вода сплила до моря, можна було вивозити з подвіря гній на дальше віддалені поля, щоби весною не тратити дорогого часу.

Якщо хтось в селі задумував в літі будуватися, то найближчі сусіди і родина помагали безплатно стинати і звозити дерево з ліса.

В першій половині зими жінки і дівчата цілими днями прями лен в своїх хижках а вечером сходилися в кількох хижках на «вечирки», котри тривали звичайно поза північ. Приходили ту також і сусідні парібки, котри десь в кутку грали в карти, найчастіше в сушені овочи, горох, біб, як рівно ж «пекли когута», «натігали коцура», били долонями «дупака», двигали «гмерляка» ітд.

Приходили ту і стари дідове і оповідали свої житьови пригоди, найчастіше з військової служби, еміграції або о «страхах-духах», що було найбільше таємниче і цікаве. В остатній день (ніч) «вечирок» перед Різдром хлопці ламали дівчатам «фурки», за що дівчата запрошували їх в котрись неділю по святах на спільну гостину, котру звали «ламанчик». І знов приходили «мясниці» з весіллями і парубоцькими музиками аж до Великого посту. Зимом газдове стругали гонти на ремонт дахів, тесали з грубого матеріалу з бука, дуба, ясеня, з чого вже пізнійше майстри робили вози, сані, бочки ітд. В таких умовах проходила довга зима і все мало свій традиціом окреслений час. Всьо то минуло майже безповоротно і зостав «лем» спомин старих людей, про що молоді покоління нераз не хочуть і чути. Ми їх розуміємо, що ніяк не можуть завернути колесо історії, но все таки повинні знати, ким були і чим занималися їх предки.

Семан Мадзелян

Zjednoczenie Łemków – organizator XIV Święta Kultury Łemkowskiej ŁEMKOWSKA WATRA '96

przewiduje w programie imprezy:

I. Konkurs Lalek w Regionalnym Stroju Łemkowskim.

Przewidziane są kategorie:

- lalek w strojach będących wierną kopią ubioru ludowego,
- lalek, których ubiór jest artystyczną stylizacją stroju ludowego.

Lalki muszą reprezentować stroje ludowe z Łemkowszczyzny. Ich wysokość nie może być mniejsza niż 10 cm i nie większa niż 50 cm. Lalki powinien cechować wysoki poziom artystyczny oraz zachowanie właściwych proporcji korpusu.

Termin nadsyłania lalek upływa z dniem 31 maja 1996 r. Rozstrzygnięcie konkursu odbędzie się ok. 15 czerwca a ogłoszenie wyników i wręczenie nagród w programie WATRY '96, która odbędzie się w Żdyni w dniach 19-21. lipca 1996 r.

Prace należy nadsyłać na adres: „Łemkowska Watra” Biuro Organizacyjne, ul. Hallera 20/19, 38-300 Gorlice. Jeden uczestnik konkursu może zgłosić do 50 prac. Każda lalka powinna mieć kartę informacyjną z podaniem regionu, z którego strój pochodzi, opisem stroju, imieniem i nazwiskiem autora projektu oraz wykonawcy stroju i lalki. Lalki mają być w strojach wykonanych z materiałów tekstylnych.

*Господньої Радости і Благодати,
доброго здоров'я в День Різдва Христового
і вишитки дни Нового Року 1996
жичиме нашим Дорогим Рідним, Приятелям,
Друзям, Знайомим і вишитким нашим Землякам
в Канаді, Америці, Західній Європі, Україні,
Словаччині і Польщі
Христос Раждається!
Антося, Ліда-Оксана, Михав Ковальські
Гожів, 6-7-14 січня 1996 року*

Видає: Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków w Polsce, ul. Hallera 20/19, 38-300 Gorlice.

Редатує колегія: Петро Шафран, Михайло Ковальський (головний редактор) – ul. Armii Ludowej 16/5 66-400 Gorzów Wlkp..

Фотонабір, технічне оформлення: „Tyrsa” sp. z o.o., 03-614 Warszawa, ul. Kościeliska 7, tel. 679-95-47.

Stanowisko Redakcji nie zawsze pokrywa się z poglądami autorów.

Suma & Kapuamoa

10/20

Bob Lagy # 1990

